

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Jana Ondroušková

HYGIENA KRESLENÍ U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Olomouc 2014

Vedoucí práce: PhDr. Renata Mičáková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Hygiena kreslení u dětí předškolního věku“ vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucí bakalářské práce PhDr. Renaty Mlčákové, Ph.D. a za použití pramenů uvedených v závěru bakalářské práce.

V Boskovicích, dne 18.4.2014

.....

Poděkování

Chci poděkovat paní PhDr. Renatě Mlčákové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, pomoc, ochotu a cenné rady.

Také bych ráda poděkovala manželovi a dětem Honzíkovi a Štěpánkovi za trpělivost a podporu během mého studia.

OBSAH

Úvod.....	6
I TEORETICKÁ ČÁST.....	7
1 Kresba.....	8
1.1 Význam kresby.....	8
1.2 Vývoj kresby.....	9
1.2.1 Vývojová stadia kresby.....	11
1.3 Specifické schopnosti účastné na kresbě.....	14
1.3.1 Vizuomotorika.....	14
1.3.2 Grafomotorické dovednosti.....	15
1.4 Kresebné zkoušky.....	17
2 Hygiena kreslení.....	20
2.1 Správné sezení a držení těla při kreslení.....	20
2.2 Správný úchop.....	21
2.2.1 Druhy úchopů.....	23
2.3 Natočení psací podložky.....	24
2.4 Osvětlení psací plochy.....	24
2.5 Doba pro psaní.....	25
2.6 Vytvoření radostné atmosféry.....	25
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	26
3 Metodika pedagogického průzkumu.....	27
3.1 Cíle výzkumného šetření.....	27
3.2 Metody šetření.....	27
3.2.1 Pozorování.....	27
3.2.2 Dotazník.....	28
3.2.3 Kresebná zkouška.....	28
3.3 Organizace šetření.....	28
3.4 Popis souboru.....	30

4 Zpracování výzkumného šetření.....	38
4.1 Výsledky šetření v oblasti sezení a držení těla.....	38
4.2 Výsledky šetření v oblasti úchopu tužky.....	40
5 Shrnutí výsledků výzkumného šetření.....	42
Závěr.....	44
Seznam použité literatury.....	45
Seznam příloh.....	48
Anotace	

Úvod

V dětském kolektivu se setkáváme s dětmi různého věku, s rozmanitými zájmy, s dětmi pocházející z odlišného prostředí. Jako učitelka v mateřské škole jsem každý den v kontaktu s dětmi. Mám tedy úžasnou možnost podněcovat děti k aktivitě, komunikaci, sebevyjádření a vytvářet jim vhodné podnětné prostředí.

Děti jsou obklopeny různorodým materiálem, pomůckami, knihami. Moje zaměstnání mi umožňuje pozorovat děti v různých situacích, činnostech.

Mezi dětmi jsou rozdíly, každé dítě je jiné.

Při vytvoření optimálních podmínek, vhodného prostředí, má každé dítě jedinečnou možnost sebevyjádření. Třeba pomocí kresby, která se, stejně jako dítě, neustále vyvíjí. Děti jsou kreativní, využívají ke kresbě všechny dostupné prostředky.

Od kreslení se později odvíjí psaní, tudíž je velice důležité si všimnout i pracovních a hygienických návyků. Často se setkávám u dětí se špatným držením těla a také s nesprávnými úchopy kresebného náčiní. Proto je má bakalářská práce zaměřena na hygienické návyky u dětí předškolního věku, a to zejména na správné sezení, držení těla a úchop tužky.

Bakalářská práce je členěna na část teoretickou a část praktickou.

Záměrem teoretické části bylo shromáždění poznatků týkající se kresby a hygienických návyků u dětí předškolního věku.

Praktická část vychází z vlastního výzkumného šetření, které bylo realizováno formou dotazníku a pomocí pozorování.

V praktické části bylo cílem provedení výzkumného šetření správného sezení, držení těla a úchopu tužky pomocí kresebné zkoušky a zjištění úrovně hygienických návyků.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Kresba

1.1 Význam kresby

Kresbu můžeme vymezit jako komunikační prostředek, dítě kresbou vyjadřuje své pocity, myšlenky i přání. Snaží se vyjádřit to, co ještě nedokáže vyslovit.

Kresba pomůže zachytit deficity v oblasti vizuální percepce, motoriky, vizuomotorické koordinace i integrace těchto funkcí (Vágnerová, 1997 in Mlčáková, 2009).

Kreslení je hra, která nevyžaduje partnera a nejenže zaměstnává ruce a zrak, ale příjemně a nenáročně uvádí v pohyb i vnitřní zkušenost dítěte. Kreslení je hrou, která převážně zaměstnává děti klidné povahy. Znamenitě zklidňuje i ty, které jsou až nepříjemně temperamentní (Luquet, 1927 in Uždil, 1974)., *„Dětská kresba je jedním z nejvhodnějších přístupů k poznání osobnosti dítěte. Kresba není pouhou hrou nebo sněním, zahrnuje v sobě jak hru a snění, tak realitu, takže ji nelze opomíjet“* (Davido, 2001, s. 15). Davido (2001) dále uvádí, že kreslení dítě baví a není třeba je ke kreslení nutit. Dítě kresbou vyjadřuje, co je zajímavá nebo trápí. *„Každý kresebný výtvar odráží určitou vývojovou úroveň v organizaci schopností dítěte. Sledujeme-li vznikání kresebného výtvaru, můžeme proniknout jak do strategie řešení, tak do motivace této činnosti. Kresba chápaná jako výsledek činnosti je nepochybně trvalým záznamem o průběhu vývoje a usnadňuje srovnatelné sledování psychických změn“* (Švancarová, Švancara, 1980, s. 197).

„Kreslení je základní technikou zobrazování skutečnosti a poskytuje dítěti nejvíce možností pohoť a bohatě vyjádřit vztah k zobrazovanému. Kreslení je v tomto smyslu dobrým svědectvím o zásobě a určitosti dětských představ o světě, účelně je pomáhá obohacovat a rozšiřovat“ (Uždil, Razáková, 1966, s. 53).

Tvorba dítěte je vždy spojená s konkrétní představou. Dítě kreslí, co o světě ví a ne to, co vidí. Proto je velmi důležité opírat se zkušenost dítěte a poskytnout mu dostatek podnětů (Těthalová, 2014).

Podle Uždila (1974) je kreslení pro dítě hrou, která vybízí k další hře a tou je zobrazování známých věcí, Hra se mění ve vážný pokus, u kterého dítě uplatňuje své vlastní schopnosti. Vágnerová (1995, s. 278) uvádí, že *„ kreslení je pro většinu dětí činností příjemnou a přitažlivou“*. Kresbu lze použít jako úvodní metodu při navazování kontaktu, může také poskytnout orientační odhad úrovně vývoje rozumových schopností.

Selhání v kresbě může znamenat poruchy v oblasti zrakového vnímání, ale také senzomotorické koordinace, jemné motoriky a integrace těchto funkcí. V kresbě se odrážejí i některé osobnostní charakteristiky dítěte, zejména emocionální ladění, kvalita sebehodnocení, ale i postoje k druhým lidem (Vágnerová, 1995).

„Kreslení má také velký význam pro později osvojovanou dovednost psaní. V předškolním věku je úroveň jemné motoriky, senzomotoriky, grafomotoriky jedním z důležitých kritérií při posuzování způsobilosti k zahájení školní docházky“.

„Z psychologického a pedagogického pohledu má kresba velký význam pro vývojovou diagnostiku, diferenciální diagnostiku, diagnostiku osobnosti. Je nenásilnou cestou k dítěti, prostředkem k navázání kontaktu, uvolnění atmosféry, k poznání dítěte a k terapeutické intervenci“ (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 6).

1.2 Vývoj kresby

Dítě neví, jak bude jeho kreslířský vývoj pokračovat, ale čmárání je pro něj příjemnou zkušeností, proto mu musíme dát příležitost k práci, která ho baví a která bude přispívat k jeho psychickému vývoji (Uždil, 1974).

Již od malička jsou děti zvědavé, rádi prozkoumávají nové věci, o vše se zajímají. Dáme-li malému dítěti tužku do ruky, jistě něco zajímavého vykouzlí. *„Vývoj kresby bývá srovnáván s vývojem řeči“* (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 10). Autorky přirovnávají počátky kresby k pokusům o první náznaky řeči. *„Ve vývoji řeči i kresby mohou být mezi dětmi poměrně velké rozdíly. Odlišnosti se týkají počátků (mluvení i kreslení), zájmu o tyto činnosti a jejich výsledku“* (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 10).

Kresba se vyvíjí společně s dítětem a souvisí s celkovou **mentální vyspělostí**. Jak jsme již zmínili, kresba nemusí být vždy na stejné úrovni jako intelekt (Bednářová, Šmardová, 2011). Definici inteligence můžeme popsat různými způsoby. David Wechsler, který je autorem nejpoužívanějších testů inteligence, inteligenci definuje přesně a konkrétně. *„Inteligence je globální schopnost individua účelně jednat, rozumně myslet a vypořádat se účinně se svým okolím“* (Matarazzo, 1972 in Říčan, Krejčířová, 1995, s. 258).

Je však patrné, pokud jsou zjištěny zřejmé a výrazné nesrovnalosti, je důležité zaměřit se na důvody a příčiny.

Co se týká **motoriky**, je třeba vědět o důležitosti spojitosti jemné a hrubé motoriky, motoriky mluvidel a motoriky očních pohybů. (Bednářová, Šmardová, 2011).

„K budoucímu psaní je nutné dosáhnout určité úrovně rozvoje **hrubé a jemné motoriky** a její **koordinace se smyslovým vnímáním** - zejména koordinace ruky a oka. Důležité je i **výběrové vnímání, ale hlavně řeč a myšlení.**

Pro psaní (ale i kreslení) je nutná souhra mezi všemi uvedenými psychickými a fyzickými funkcemi“ (Doležalová, 2010, s. 21).

Podle Sováka (1979) je důležité vykonávat první pokusy o kreslení vedoucí rukou, aby byl dostatečně podpořen rozvoj řeči a rozumových schopností. Potlačování levé ruky totiž omezuje nejen rozvoj psaní a čtení, ale i kreslení.

„Rodiče dětí, u nichž **vývoj lateralizace** probíhá pozvolněji, častěji uvádějí nechuť ke kreslení, pozdější nástup zájmu o tuto činnost. Pokud se ustálí preference jedné z končetin a dítě se více začne zabývat kreslením, dostaví se pokrok“ (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 14). Synek (1991, s. 64) uvádí, že „*potlačování vrozeně vedoucí ruky bývá často provázeno ztrátou jistoty nebo i úzkostnými stavy. Mnoho dětí se pak nadlouho stává citově nevládnutelnými. Na jedné straně je to přímý odpor k určitým výkonům, křik a vztekání, nežádoucí, neúčelné nebo i útočné jednání a chování, na druhé straně nadměrná netečnost, pláč a trucování, uzavřenost a dlouhodobé odmítání spolupráce*“.

„*Při kreslení, při psaní se účastní **zrakové vnímání** a jeho čtyři kvality: zrková analýza, syntéza, diferenciace a paměť*“ (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 14). Děti se učí rozlišovat zvuky řeči, ale také barvy a tvary předmětů. „*Při čtení a psaní budou potřebovat rozlišit zrakem písmena a sluchem hlásky, aby je správně identifikovaly a mohly jim přiřadit příslušný zvuk nebo tvar písmene, u slov a vět význam. Cvičení dětí předškolního věku v rozlišovacích schopnostech bývají prevencí před problémy s budoucím čtením a psaním*“ (Doležalová, 2010, s. 29). „*Při kreslení dítě vyjadřuje svoji fantazii, strachy, úzkosti, frustrace, touhy, emoce, přání, potřeby, zlost, pocit viny. Kresba je tedy výpovědí dítěte, která nám umožňuje přiblížit se, nahlédnout do jeho vnímání (co vidí, cítí), provázet ho a případně mu pomoci prožít, vypořádat se, změnit pohled, uvědomit si...*“ (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 9). Uždil (1974) uvádí, že až do prvních let školní docházky se dětské kreslení vyznačuje tím, že výsledkem plynulého pohybu, který směřuje k uzavřenosti, je vznikající čára.

1.2.1 Vývojová stadia kresby

„Dětská kresba se vyvíjí v závislosti na vývoji jedince, a to bez ohledu na jeho umělecké schopnosti. Přestože někdy bývá provedení kresby neobratné, nemusí to nutně být příznakem duševní zaostalosti. Dvouleté dítě nekreslí stejně jako dítě tříleté. Každému věku odpovídá specifický typ kresby. Dětské kresby procházejí stadii, která těsně souvisejí s vývojem intelektu dítěte. Tuto domněnku jako první vyslovil G. H. Luquet a čas jeho názor potvrdil.“ (Davido, 2001, s. 21).

Bednářová, Šmardová (2011) uvádějí, že potřeba sebevyjádření pomocí kresby je v dětském věku univerzální a lze tedy konstatovat, že děti začínají kreslit přibližně ve stejné posloupnosti, stejným způsobem. Autorky dále uvádějí, že zájem o kreslení může dítě projevat velmi brzy, důležité je mít ke kreslení příležitost a vhodné podnětné prostředí. Podle Švancarové, Švancary (1980) bývají prvními grafickými pokusy dítěte spontánní nahodilé tahy na papíře, které nazývají **čárání a čmárání**.

Kresebný projev dítěte je přirozený, dítě experimentuje s tužkou, pastelkou. Kresba přináší uvolnění, odreagování. Veškeré pocity a nálady se promítají do kresby (Těthalová, 2014).

Davido (2001) uvádí, že stadiem „**čmáranic**“ prochází dítě **kolem jednoho roku** věku. *„V tomto velmi důležitém stadiu již lze leccos odhalit“* (Davido, 2001, s. 21). Na začátku batolecího období dítě s tužkou jen mává, popřípadě i tluče, později se pokouší o první tahy na papíře, zpočátku tyto pohyby přesahují plochu papíru. **Kolem roku a půl** se dítě pokouší napodobit čáru, kterou provedl dospělý (Langmeir, Krejčířová, 2006). Podle Uždila (1974) není důležité, jestli stadium čáranic považujeme za stadium vlastního vývoje výtvarnosti nebo jako stadium předvýtvarné. V tomto období se také připravuje technika kresby. *„Je to především radost z grafického pohybu, jenž na rozdíl od jiných pohybů zanechává viditelnou a většinou i trvalou stopu.“* (Uždil, 1974, s. 84).

*„První čáranice jsou jakousi motorickou hrou. Dítě tužkou črtá na papíře i mimo něj, do vzduchu, někdy tužka zanechá stopu, jindy nikoli. Zdá se, že pro dítě je zpočátku důležitější, že „se kreslí“, než co „se kreslí“ (Uždil, 2002 in Bednářová, Šmardová, 2011, s. 15). „Dosavadní pokusy dítěte můžeme považovat za jakési **přípravné stadium**“* (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 17).

Dítě kreslí rozmachem celé paže, protože centrem pohybu je ramenní kloub, postupně zapojuje kloub loketní a zápěstní.

Dítě čará všemi směry, čáry se vzájemně křížují a náhodně vznikají tvary, jako je kolečko, oblouček, apod.

Dítě začíná kreslit kruhovitě tvary a nepravidelné ovály a postupně zvládá další prvky (Bednářová, Šmardová, 2011).

Tříleté dítě zvládne podle předlohy napodobit čáry vertikální, horizontální i kruhové, nedělá mu obtíže různý směr čáry. Svou představu vyjádřenou kresbou pojmenuje, když se výtvar znázorňovanému předmětu zatím nepodobá (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Podle Uždila (1974) dostaly první obrazy člověka své důvěrné jméno „paňák“ proto, že se podobají spíše hadrové loutce než člověku živému, chodícímu.

*„Na vytvoření lidského typu se zřetelně podílela hravá pohybová činnost – kruhové čarání poskytlo jistou linii, kterou dítě nikdy neopravuje. Uzavřený ovál „hlavy“ dítě ovšem nepociťuje jako obrys, jenž by měl souhlasit se siluetou skutečné hlavy. Bližší studium ukáže, že tzv. **hlavonožec** zahrnuje zároveň i polozapomenuté tělo“* (Uždil, 1974, s. 26). Vágnerová (1995) uvádí hlavonožce jako primární zobrazení lidské postavy, odráží se v nich totiž skutečnost, že dítě kreslí to, co zná a považuje za důležité než to, co vidí.

Podle Davido (2001) je postava hlavonožce znázorněna kolečkem představující současně hlavu i trup zepředu a k němuž přiléhají ještě dvě čárky - nohy a často také další dvě – ruce. Jak dítě roste, na postavě přibývá detailů. *„V nejranějším zobrazování člověka užívá dítě prvního uzavřeného tvaru, jímž je kruh, a k němu připojuje dvě vertikální čáry nebo několik paprskovitých čar. Tento typ kresby bývá často označován názvem hlavonožec“* (Švancarová, Švancara, 1980, s. 198). Dospělí vidí „hlavonožce“ jako nakreslenou hlavu a z ní vycházející údy (Uždil, 1974).

Podle Bednářové, Šmardové (2011) se „**hlavonožec**“ v kresbě objevuje obvykle **mezi třetím a čtvrtým rokem**, ale i dříve. *„Některé dítě kreslí hlavonožce ve čtyřech letech, jiné dítě již v tomto věku užívá diferencovanější schéma kresby lidské postavy“* (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 19). *„Dětské pojetí lidského těla vychází ze zkušeností, které má dítě se svým tělem, ale je i výsledkem pozorování a kontaktu s jinými lidmi. Z vývojového hlediska je to pravděpodobně nejdříve lidská tvář, kterou dítě abstrahuje ze směsice podnětů, jež na ně působí. Lidská tvář je nejdůležitější oblastí lidského těla při navazování sociálního kontaktu“* (Vágnerová, 1995, s. 278). **Ve čtvrtém roce dítě** vystihne realističtější obraz v nejhrubších rysech, zvládne již nakreslit **křížek** (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Uždil (1974, s. 102) popisuje další vývoj lidské postavy: „*přibude tělo jako další ovál, který se někdy stává jen nositelem knoflíků a jiných nepodstatných atributů, než si zvykne na ruce*“

Bednářová, Šmardová (2011) uvádějí, že v **pátém roce** dítě většinou znázorňuje hlavu, trup, končetiny jednou čarou – **jednodimenzionálně**, u některých dětí je kresba znázorněna již **dvojdimenzionálně**, jiné děti mohou mít kresbu obohacenou ještě o prsty, vlasy, apod. Švancarová, Švancara (1980) zmiňují, že podstatnou vývojovou změnou je dvojdimensionální znázornění končetin, nohy jsou ještě v paralelní poloze a ruce trčí vzhůru nebo směřují do stran. Kresby u pětiletého dítěte vykazují více detailů, proporce jsou zatím nahodilé. **V pátém roce** dokáže napodobit **čtverec**, přibližně **v šestém roce** také **trojúhelník**.

U šestiletého dítěte je kresba, tudíž celý jeho výtvar, mnohem vyspělejší (Langmeier, Krejčířová, 2006).

„*Vývoj pak postupuje tím rychleji, čím víc dítě kreslí a čím je vystaveno pozitivním výchovným podnětům. Šestileté dítě zpravidla člení lidskou figuru velmi zřetelně, nasazuje paže k trupu (k „ramenům“), ne už k hlavě, jak se s tím někdy setkáváme v určité etapě vývoje, když trup se v anatomii paňáka ještě „nezabydlel“ a má jen symbolický, nikoli funkční význam (Uždil, 1974, s. 28). Se vzrůstající zkušeností a vývojem poznávacích schopností se objevuje trup, který se podobá spíše hlavě než tělu (Vágnerová, 1995).*

Podle Doležalové (2010) umí děti **v pěti až sedmi letech** nakreslit velkou postavu a dokáže v ní zachytit rozmanité detaily. Bednářová, Šmardová (2011) dále uvádějí, že **kolem šestého roku** se kresba lidské postavy postupně začíná členit na kresbu podle pohlaví. Ke zpřesnění proporcí dochází již **v sedmém roce**. Nohy jsou umístěny více u sebe, paže jsou v úrovni ramen, bývá také znázorněn krk. Více je také propracované oblečení a vlasy. Pokud chce dítě znázornit postavu v pohybu, musí ji natočit do profilu a zapojit představivost (Uždil, 1974). **Kolem osmého roku** se zpřesňují proporce, paže jsou podél těla, nohy se sbíhají v rozkroku (Švancarová, Švancara, 1980). **V devíti letech** dítě zachycuje postavu v pohybu, také se objevují rozdíly mezi kresbou děvčat a chlapců, **mezi devátým a jedenáctým rokem** se objevují pokusy o stínování a tvarování (Bednářová, Šmardová, 2011).

„*Nejčasnější dětské kresby, pokud už mají věcný obsah a vznikly vědomě, zobrazují zpravidla jen izolované představy: člověka, dům, auto, květinu. S člověkem vchází do obsahu kreseb pozvolna i jeho prostředí. Dům, zahrádka (zobrazená jako plot), strom... (Uždil, 1974, s. 22).*

Podle Bednářové, Šmardové (2011) bohatost prostředí roste s věkem dítěte a s kreslířskými dovednostmi. Také se zdokonaluje znázornění jednotlivých námětů.

1.3 Specifické schopnosti účastné na kresbě

„*Schopnost je způsobilost, reálná struktura aktivit, kterou se jedinec na základě své vlohy naučil a s níž může v dané situaci disponovat, schopnost je potencialita, možnost, případně učenlivost pro tu či onu činnost*“ (Dvořák, 1998, s. 150).

Bednářová, Šmardová (2011) se zmiňují o kreslení a s ním související celkové mentální vyspělosti. Potom je tedy potřeba pátrat po faktorech, které vývoj kresby a úroveň kresby podmiňují.

Velice důležitá je dostatečná úroveň rozumových schopností a také rovnoměrnost vývoje v jednotlivých oblastech (Bednářová, Šmardová, 2011).

Autorky se dále zmiňují o důležitosti zvýšené péče v oblastech, ve kterých dítě výrazněji zaostává nebo je schopnost ještě nezralá.

Faktory ovlivňující vývoj a úroveň dětské kresby:

- mentální vyspělost dítěte
- motorika
- lateralita
- zrakové vnímání
- paměť
- schopnost představivosti a reprodukce
- pozornost

(Bednářová, Šmardová, 2011, s. 10).

1.3.1 Vizuomotorika

Podle Logopedického slovníku (Dvořák, 1998) se **vizuomotorika** týká pohybové aktivity se zpětnou zrakovou vazbou.

„*Aby dítě mohlo kreslit a později psát, musí být schopno souhry (koordinace) mezi okem a rukou (tj. vizuomotorické koordinace)*“ (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 14). Autorky uvádějí, že motorické schopnosti provází dítě každým jeho dnem a prolínají celým vývojem dítěte. Pohybem a manipulací s předměty je dítěti umožněno poznávat svět, být samostatným. Je důležité poskytovat dítěti dostatek příležitostí k přirozenému pohybu. Souhru rukou a očí rozvíjíme také tím, že se dítě učí oblékat, stolovat, zvládat základní hygienické návyky, při pomáhání v domácnosti.

Doležalová (2010) se zmiňuje o koordinaci ruky a oka při sledování hrotu tužky a právě na základě toho je dítě schopné usměrňovat vedení čáry.

Dobře rozvinutá vizuomotorika je podmínkou a také podkladem pro psaní (Bednářová, Šmardová, 2011).

1.3.2 Grafomotorické dovednosti

Průcha, Walterová, Mareš (1995, s. 73) popisují grafomotoriku jako „*soubor psychomotorických činností, které jedinec vykonává při psaní. Psaní není jen záležitostí psacích pohybů ruky (u postižených osob též nohy, ústa), ale je řízeno psychikou. Grafomotorika může být tedy nápomocna při diagnostice psychických stavů (únavy, strachu), procesů a vlastností, při diagnostice poruch a nemocí jedince.*“ Podle Dvořáka (1998, s. 62) je **grafomotorika** „*specifická motorika, koordinovaná pohybová aktivita při grafických projevech (kreslení, psaní, apod.)*“. Pojmem motorika rozumíme hybnost, celkovou pohybovou schopnost organismu (Dvořák, 1998).

Doležalová (2010, s. 21) vysvětluje grafomotoriku jako „*soubor senzomotorických činností, které jedinec vykonává při kreslení a psaní.*“ Doležalová (2010) uvádí, že se jedná o pohyby ruky, které jsou ovlivňovány psychikou, zanechávají grafickou stopu vyjadřující nějaký význam. Jedná se o činnost složitou. Autorka popisuje grafomotorickou činnost jako formu komunikace, výrazový prostředek. Lipnická (2007, s. 6) uvádí, že „*grafomotorika dítěte se vyvíjí etapovitě a individuálně, avšak fyziologicky daným postupem*“.

Podle Lipnické (2007) přihlížíme k individuálním zvláštnostem, ale i přesto se mohou objevovat odchylky ve smyslu rychlejšího či pomalejšího vývoje. Doležalová (2010) zmiňuje kromě respektování individuálních zvláštností také důležitost přihlížet k věkovým zvláštnostem dětí. Na vytvoření grafomotorických dovedností je potřeba dítěti dopřát potřebný čas. Velmi vhodná je motivace, přitažlivé činnosti a střídání aktivit s odpočinkem.

Vodička (2008) zmiňuje **rozdíly** mezi grafomotorickými činnostmi a přípravou na psaní **u levorukých a pravorukých dětí**. Leváci se na rozdíl od praváků musí naučit vědomě oddělovat přirozené pohyby při kreslení od psaní. Psaní je totiž grafomotoricky zcela odlišné. Z tohoto důvodu jsou při grafomotorickém cvičení obrazce a geometrické tvary procvičovány jiným směrem než obtahování tvarů podle šipek a spojování bodů.

Podle autora provádíme uvolňovací cvičení u leváků stejně jako u praváků.

Lipnická (2007) se zaměřuje na **rozvoj grafomotoriky a podporu psaní**, v němž získává specifické předpoklady pro rozvoj psaní. Činnosti odpovídají dětským zkušenostem a jsou koncipovány funkčně a smysluplně. Stimulační program je složen z 23 didaktických aktivit. Tyto aktivity dělí do šesti oblastí: navození tématu, sluchové vnímání, zrakové vnímání, taktilně-kinestetické vnímání a prostorová orientace, řeč, grafomotorické aktivity s využitím pracovního listu. Pracovní listy jsou v určité posloupnosti, dítě si osvojuje grafické tvary a prvky písma v procesu rozvoje grafomotorických dovedností a jsou koncipovány i pro leváky. Úkoly jsou jednoduché, lze je doplňovat podle individuálních potřeb dítěte.

„Postupnost stimulačního ovlivňování dítěte v procesu rozvíjení grafomotoriky a počátečního psaní v rámci didaktických aktivit vyjadřujeme tematickým propojením tvarů a prvků písma a velkých tiskacích písmen“ (Lipnická, 2007, s. 14).

Svobodová (2001) se zaměřuje na metodiku rozvoje grafomotoriky před vlastní výukou psaní písmen. **Metodika** je pojatá **jako učební strategie**, která je dětem „ušitá na míru“. Autorka preferuje přátelskou a uvolněnou atmosféru, při které jsou děti schopné lepších výkonů. Inspirovala se „Metodou dobrého startu“, některými postupy a pomůckami. Svobodová (2001) popisuje metodu jako harmonické **propojení motoriky a psychiky**. *„Je to psychomotorická rehabilitace, kdy se během písničky či říkadla navozují potřebné pohyby ke psaní. V metodě jde o soubor přesně zpracovaných cvičení“* (Svobodová, 2001, s. 24). Autorka převzala jen základní přístup, některé pomůcky a také cvičení. Jako vhodný způsob k provádění grafomotorických cvičení uvádí psaní prstem do krupičky.

Bednářová, Šmardová (2006, 2012) v publikacích spolu s pracovními listy **vytváří ucelený soubor poznatků a informací o grafomotorice**, dětské kresbě. Dávají návod pro učitele a rodiče o možnostech podpory a rozvoje v této oblasti a také jak překonávat případné obtíže.

Looseová, Piekertová, Dienerová (2001) připravili moderní koncepci rozvoje grafomotoriky s příběhy malého ježka. Kniha je členěna na **dvacet příběhů a průpravných cvičení**. Děti si formou pracovních listů zábavnou formou rozvíjejí kreslení od jednoduchých čar až po používání elementů písmen. *„Na prvním místě je vždy dětská radost, aktivita, samostatnost a pozitivní pocit vlastní hodnoty“* (Looseová, Piekertová, Dienerová, 2001, s. 31).

Svoboda (2009) klade **důraz na motivaci a zábavu** včetně soutěžení a práce ve dvojicích, děti si procvičí rychlost tahů a zdokonalí se ve správném držení tužky a přesnosti.

Pilařová (1997) vytvořila pracovní sešit se zábavným grafomotorickým cvičením, kdy u dětí předškolního věku jde především o **uvolněnost pohybu**.

Smolíková, Smolík (2004) se zaměřili na **průpravu ke psaní** pomocí uvolňovacích cviků postupujících od nejjednodušších po složitější. Pracovní listy jsou doplněny o otázky a náměty k výtvarným a pohybovým hrám.

Pokud se dítě v oblasti grafomotoriky nerozvíjí podle očekávání, kreslení nevyhledává nebo dokonce odmítá, je obsahově chudá oproti vrstevníkům, je potřeba se nejprve zaměřit na rozvoj oblasti hrubé motoriky, dále jemné motoriky, obratnosti jemných svalových skupin, koordinace oka a ruky a nakonec teprve na grafomotoriku. **Pracovní listy by měly být motivační a odpovídat věku dítěte.**

Skupiny jednotlivých cviků jsou seřazeny podle obtížnosti. Vždy je nutné zařadit uvolňovací cviky, kterým předchází činnosti rozvíjející jemnou motoriku (Bednářová, Šmardová, 2011).

Doležalová (2010) nabízí metodické postupy k rozvíjení grafomotorických dovedností a činností prostřednictvím projektů, které působí komplexně na osobnost dítěte. Podle autorky lze rozvíjet grafomotoriku izolovaně od ostatních činností, ale také v rámci uceleného přístupu k situacím a podmínkám navozeným projektem.

1.4 Kresebné zkoušky

„I když se dítě naučí psát, kresba ho bude stále přitahovat“ (Davido, 2001, s. 19). Podle Davido (2001) je kresba pro dítě oblíbeným výrazovým prostředkem a nevyžaduje jinou schopnost než udržet tužku v ruce. Kreslení také představuje způsob vyjadřování, protože *„kresbou totiž dítě graficky vypráví, aniž by do toho muselo nutně vstoupit slovo“* (Davido, 2001, s. 19).

„Jestliže je dětská kresba svým způsobem výpovědí o množství a určitosti představ, které dítě o světě má, a jestliže se dětské zobrazování vyvíjí i co do své formální stránky spolu s přibývajícím věkem dítěte, pak je zcela nasnadě myšlenka, že by se z ní dal vyčíst vývojový stupeň dětské psychiky; kdyby se ten pak porovnal se skutečným fyzickým věkem, bylo by možno dojít k závěru, že se dítě svým „duševním věkem“ bud’ za svými fyzickými lety zpožďuje, anebo je skutečně předbíhá“ (Uždil, 1974, s. 62). Kreslení poskytuje možnost motorického uvolnění, snižuje se nejistota, zábrany (Vágnerová, 1995).

Vágnerová (1995) dále uvádí, že kresebné testy jsou velmi oblíbené, široce využívané a mohou poskytovat různé informace o vývojové úrovni dítěte, ale i o citovém ladění dítěte.

Podle Davido (2001) není samozřejmostí zvládnout držení tužky, která je jakýmsi prodloužením ruky. Je k tomu potřeba velká dovednost. „Ruku však při kreslení vede intelekt a emoce.

*„Je-li kulturní prostředí ochuzené, kresba bývá neobratná – na první pohled lze usoudit na zaostalost. Jedná se ve skutečnosti o zdánlivou duševní zaostalost, způsobenou nedostatkem kulturních podnětů. Opět to ukazuje, že **nelze analyzovat kresbu bez přihlídnutí k prostředí, v němž dítě žije**“* (Davido, 2001, s. 30). Při kreslení pozorně sledujeme reakce dítěte, protože obvykle vypráví nějaký příběh (Davido, 2001). Kresbou dítě prokazuje, jak rozumí světu kolem sebe, také si své poznání kresbou ujasňuje (Doležalová, 2010). Podle autorky používají kresebné techniky psychologové v psychodiagnostice, protože se v nich odráží soustředěnost dítěte na vizuomotorickou činnost, ale i emoční prožívání a sebepojetí.

Podle Nováka (2013) je z kresebných metod často používaná kresba stromu, zajímavá je i kresba lidské postavy. Pomocí těchto testů můžeme určit inteligenci dítěte, ale také k poznání osobnosti.

Zvláštní pozornost je věnována kresbě lidské postavy. (Šípek, 2000). **Zkoušku kresby lidské postavy** vytvořila F. Goodenoughová v r. 1926, která vycházela z předpokladu, že v průběhu vývoje dětské kresby v ní přibývá detailů a zvyšuje se správnost jejího provedení. Pomocí tohoto testu můžeme hodnotit vývoj percepce, senzomotorické koordinace, jemné motoriky a také orientačně úroveň mentálního vývoje (Vágnerová, 1995).

Kresba lidské postavy podle Machoverové (1949) spočívá v tom, že dítě má za úkol nakreslit lidskou postavu, potom ještě musí nakreslit postavu opačného pohlaví. Následuje rozhovor s dítětem. Dítě se ztotožňuje s kreslenou postavou a dává jí takové rysy, které by chtěl mít. V případě kresby opačného pohlaví se dítě identifikuje s postavou, která je pro něj významná (Říčan, 1995). Tento test je vhodný zvláště pro děti a není časově náročný (Říčan, Ženatý, 1998).

Podle Davido (2001) lze v zobrazování postavy nacházet symboliku, postavy totiž obvykle vypovídají o autorovi více než jiné symboly. Dítě promítá do kreseb celé své „já“. Také **kresba domu** podle autora vypovídá hodně o osobnosti a charakteru dítěte a patří k nejoblíbenějším tématům.

Základní myšlenkou **kresby stromu** je symbolické zobrazení sebe sama (Říčan, 1995). Pomocí souboru kreseb získáme informace o osobnosti dítěte, lze jím odhalit i neurotické stavy (Davido, 2001).

Test stromu podle Kocha patří k nejznámějším, lze podle něj hodnotit osobnostní vlastnosti, prožívání emocí a také postoj sám k sobě a ke světu (Vágnerová, 2009). Podle Říčana, Ženatého (1998) je kresba stromu na takové úrovni, kdy dítě vlastně kreslí samo sebe.

Autoři zmiňují důležitost zaznamenávání průběhu kresby, případné opravy a také pořadí jednotlivých částí stromu. Davido (2001) zmiňuje nutnost zabývat se strukturou stromu, který je složen ze stabilních částí a dekorativních prvků, kdy kmen znázorňuje osobu jedince, větve uplatnění osobnosti ve vztahu k okolí.

Další oblíbenou metodou je **kresba rodiny**. Jelikož děti v předškolním věku nebývají tolik kreslířsky vyspělé, aby jejich představy o rodině byly zobrazeny uspokojivě, je tato metoda vhodná pro děti od 6 do 12 let. Po dokončení kresby následuje rozhovor (Říčan, 1995). Pomocí kresby dítě charakterizuje svou rodinu, někteří autoři (Matějček, Strohbachová, 1984, Říčan, Ženatý, 1998) doporučují kresbu rodiny v kombinaci s **kresbou začarované rodiny**. Dítě kreslí podle zadání svoji rodinu proměněnou pomocí kouzla, většinou bývá dětem nabídnuta proměna ve zvířátka, která jsou dětem blízká (Šípek, 2000).

Test hvězd a vln se používá k posouzení dětské osobnosti, k diagnostikování dětí s poruchami emocí. Dítě kreslí podle své fantazie (Vágnerová, 2009).

Pro hodnocení úrovně jemné motoriky a zrakového vnímání můžeme využít **zkoušky obkreslování předloh**. Dítě při napodobování předlohy nezapojuje svou představivost, protože dítě kreslí to, co vidí. Původním záměrem testu obkreslování Zdeňka Matějčka bylo diagnostikování lehké mozkové dysfunkce. Podle výsledného obrázku můžeme tedy rozeznat, zda je či není kresba správná a zda dítě vykazuje potíže v oblasti motoriky, vizuomotoriky nebo zrakového vnímání (Vágnerová, 1995).

2 Hygiena kreslení

To, jak se dítě v předškolním věku naučí u kreslení sedět, držet tužku, pracovat s uvolněním a napětím, významnou měrou poznamenává jeho výkony ve psaní, čtení, později ve škole“ (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 48). Pracovní návyky nepůsobí jen na výkony dítěte. Je nutné hned od počátku dbát na správné sezení, držení těla úchop tužky. Je snadnější návyky vytvářet, než chybné návyky pracně odstraňovat. Křivánek, Wildová (1998) zmiňují důležitost vytváření a upevňování hygienických návyků.

K pracovním návykům patří:

- výběr kreslicích a psacích potřeb
  - sezení
  - úchop psacího náčiní
  - postavení ruky při psaní
  - uvolnění ruky při psaní
- (Bednářová, Šmardová, 2011).

Podle Mlčákové (2009) k hygieně psaní, respektive kreslení patří:

- správné sezení a držení těla při psaní
- správný úchop tužky
- natočení psací podložky, papíru, sešitu
- osvětlení psací plochy
- doba, kdy dítě píše
- vytváření radostné, pracovní atmosféry

2.1 Správné sezení a držení těla při kreslení

Jak dítě při psaní sedí, ovlivňuje jeho držení těla. **Poloha těla** má významný vliv na psychickou, ale i fyzickou pohodu při kreslení, ovlivňuje také pohyblivost kloubů, jejich uvolnění a koordinaci. **Správná volba nábytku** vytváří optimální podmínky pro správné sezení a držení těla (Bednářová, Šmardová, 2011).

Dítě by při psaní mělo sedět pohodlně a stabilně (Křivánek, Wildová, 1998).

Správné sezení vypadá tak, že jsou obě chodidla opřena o podlahu celou plochou (Těthalová, 2014).

Při psaní by dítě mělo sedět pokud možno na celém sedadle, nohy mírně u sebe, ohnuty v kolenou, přibližně v pravém úhlu a měly by být opřeny celými chodidly o podlahu. Tato poloha zajišťuje stabilitu na rozdíl od poloh, kdy dítě sedí buď na přední polovině sedadla nebo jen na jeho přední hraně a nohy má křížem nebo každou v jiné poloze. Taková poloha je vratká (Penc, 1961). Podle Šupšákové (1991 in Mlčáková, 2009) by mělo dítě sedět na židli tak, aby 2/3 stehna byly na sedadle a 1/3 byla volná.

Při správném sezení by chodidla měla být opřena celou plochou o zem, chodidla se nepohupují ani nekývají ve vzduchu, váha spočívá na celé ploše židle a tak je zajištěna stabilita těla. Kolena by měla svírat se židlí přibližně pravý úhel, stejně tak lokty s deskou stolu (Bednářová, Šmardová, 2011).

Trup je nakloněn mírně dopředu, **hrudník** se nedotýká psací desky (Penc, 1961). Šupšáková (1991 in Mlčáková, 2009) zmiňuje, že hrudník je od přední hrany psací desky vzdálen asi 3-6 cm, což je přibližně šířka dětské dlaně.

Ramena jsou ve stejné výšce, **předloktí** neleží na její hraně psací desky, ale leží souměrně. Pokud nejsou obě předloktí souměrně na psací desce, ale je některé z nich spuštěno volně dolů, tak se vychyluje osa ramen a dochází tak k zakřivení páteře (Penc, 1961) „*Střední rovina je dána páteří. Od této roviny se neuchyluje tělo, ani hlava*“ (Sovák, 1973). „*Hlava je rovně v prodloužení osy páteře, mírně skloněna nad papírem, aby vzdálenost očí od špičky pera byla asi 30cm*“ (Penc, 1961, s. 55). Má-li dítě příliš nízko skloněnou hlavu, kazí si zrak. Pokud naklání hlavu na stranu, na psaní nevidí a není schopno udržet jednotný sklon písma (Penc, 1961).

Přiměřeně vysoký nábytek podporuje správné sezení a držení těla (Křivánek, Wildová, 1998).

2.2 Správný úchop

„*Na správný úchop psacího náčiní je vhodné dbát již od počátku, kdy dítě začíná kreslit*“ (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 50). Doležalová (2010) uvádí tzv. špetkové držení jako **správný způsob úchopu** kresebného náčiní. **Tužku drží tři prsty** pravé nebo levé ruky,

palec, prostředníček a ukazováček. Palec je lehce skrčený, tužku přidržuje zleva, od jejího hrotu je výš než ukazováček, prostředníček tužku přidržuje zprava boční stranou posledního článku prstu, ukazováček je lehce ohnutý a je umístěný asi 2-3cm od konce hrotu tužky, kterou přidržuje shora. Poslední dva prsty jsou ohnuté, malíček se dotýká hranou plochy papíru. Pro vytvoření správného úchopu si **můžeme pomoci motivačním příběhem**, kdy si z ruky vytvoříme letadélko – palec s ukazováčkem jsou široce rozevřené od sebe, ostatní prsty jsou ohnuté a do jamky mezi palcem a ukazováčkem položíme tužku, která je zároveň opřena o prostředníček. Nakonec přiložíme ze strany na tužku palec a shora ukazováček. Další motivací se stejným postupem je příběh o postýlce, polštářku a peřince.

Podle Pence (1961) drží tužku palec, ukazováček a prostředníček, všechny **prsty jsou mírně ohnuty**. Z pravé strany zdola podpírá tužku první článek prostředního prstu, palec přidržuje tužku z levé strany a ukazováček přidržuje tužku shora.

Křivánek, Wildová (1998) uvádí, že **pero je drženo 3-4cm nad špičkou hrotu**, s plochou papíru svírá úhel asi 45 stupňů. Tužka by měla směřovat k pravému rameni u praváků a k levému rameni u leváků.

Sovák (1973) doporučuje u leváků držet psací náčiní podobně jako u praváků, ale zrcadlově. U dětí držící tužku levou rukou se doporučuje stáčet ruku hřbetem vzhůru, je opřena o předloktí tak, aby byl uvolněn zápěstní kloub.

U špetkového úchopu je palec a ukazováček přesně naproti sobě, prostředníček tužku podpírá zesponu, dlaň je otevřená. U dětí se můžeme setkat s mnoha úchopy, které jsou občas velmi špatně popsitelné. Některé děti dojdou ke správnému úchopu spontánně, jiné potřebují pomoc (Těthalová, 2014).

Je vhodné používat tzv. **trojhranný program**, pokud je pro dítě obtížné navodit správný úchop (Bednářová, Šmardová, 2011). Může se jednat o různé nástavce na tužky nebo z různých materiálů vyrobené nástavce na tužku (Mlčáková, 2009). Bednářová, Šmardová (2011) zmiňují únavu jako faktor podílející se na zvýšené chybovosti, unavenou rukou se plynulé pohyby vykonávají obtížně, snižuje se rychlost, nesprávné držení může také napomáhat k deformaci tvarů.

Podle Mlčákové (2009) nebývá navozování správného úchopu vždy úspěšné.

2.2.1 Druhy úchopů

Úchopy, které se liší od špetkového úchopu, považujeme za nesprávné (Doležalová, 2010). Pro nesprávné způsoby úchopu je charakteristická křečovitost nejen do ruky, ale i do celého těla. **S nesprávnými úchopy se setkáváme nejčastěji u dětí v raném věku**, ale také u dětí z málo podnětného prostředí (Doležalová, 2010). Podle autorky jsou nejčastějšími nesprávnými úchopy úchop pěstičkou, smyčcový a hrstičkový.

Svobodová (2001) užívá škálu názvů úchopů:

-**úchop prstový, štipka**-štipka je tvořena bříškou palce a ukazováku, které působí silou proti sobě, síly postupně ubývá, dochází k jejímu přidržování mezi oběma prsty, prostředník tužku přidržuje zespodu

-**úchop nehtový**-nehet se dotýká palce a ukazováku, tento úchop není důležitý pro držení tužky, ale je důležitý při sbírání předmětů, na které nestačí štipkový úchop

-**úchop klíčový**-pro držení tužky je klíčový úchop důležitý. Palec tlačí ze strany na ukazovák, strana ukazováku tvoří podložku, opozici pro tlak palce.

-**úchop špetkový**-úchop třemi prsty

-**úchop cigaretový**-úchop mezi ukazovák a prostředník. Pero se obrátí píšící stranou nahoru a za pomoci pákovitého pohybu palce otočí zpět a připraví se na psaní

-**úchop válcový**-sevření rukojeti

-**úchopy dlaňové**

Bednářová, Šmardová (2011) uvádějí další nesprávné úchopy psacího náčiní. Prsty mohou být ve správném, ale křečovitém postavení, ukazováček je prohnutý. U drápkovitého úchopu se na držení tužky podílejí bříška všech prstů. Dalším častým nesprávným úchopem je držení, kdy palec přesahuje přes ukazováček a úchop s posunem palce a ukazováčku.

U některých dětí malíček a prsteníček z dlaně vyčnívá, není sevřen v dlani, snižují tak koordinaci a také často zabraňují plynulému pohybu. Můžeme tedy na malíček nebo prsteníček upozornit, nebo použít chomáček vaty nebo kuličku z papíru, která jimi bude držena (Bednářová, Šmardová, 2011). Looseová (2001) zase doporučuje úchop neopravovat během činnosti, lépe připomínat před započatím grafomotorické činnosti.

Vývoj úchopů psacího náčiní je zaznamenán současně s počátky kresby u dětí (Mlčáková, 2009). Looseová, Piekertová, Dienerová (2001) uvádějí v období 4-6 měsíců **radiálně-palmární** neboli dlaňový úchop, **jemný pinzetový** (klíšťkový) úchop kolem jednoho roku věku. V období 18-24 měsíců úchop nazýváme **dovnitř otočený příčný**. Kolem druhého až třetího roku dítě začíná čmárat. **Příčný úchop s nataženým ukazováčkem** se objevuje v rozmezí od 3-4,5 roku věku dítěte. Dítě kreslí různé čáry, vznikají různě orientované tvary, **tužku drží v prstech**, v celé ruce.

U dětí **píšících levou rukou** bylo pozorováno nesprávné držení, kdy se ruka vytáčí dlaní dovnitř nebo vzhůru (Sovák, 1973). Nadměrné ohýbání v zápěstí je nejčastější chybou u leváků při držení tužky (Bednářová, Šmardová, 2011).

2.3 Natočení psací podložky

Natočením psací podložky při psaní si usnadníme správné postavení ruky. Papír by měl být vždy nakloněn směrem nahoru tím rohem podle toho, kterou rukou píše. U dětí píšících pravou rukou je papír nakloněn pravým horním rohem nahoru. U dětí píšících levou rukou levým horním rohem nahoru (Bednářová, Šmardová, 2011). Looseová, Piekertová, Dienerová (2001) doporučují nechat dítě samo určit úhel, v jakém bude ležet papír. V ideálním případě je dobré mít nastavitelný psací stůl.

Pravoruké dítě si papír dává k pravé straně od střední čáry, kdy pravý okraj má sklon vzhůru. Levoruké dítě má papír položeno vlevo od střední čáry tak, že sklon pravého rohu je dolů. **Záleží na individuálně zvoleném sklonu** papíru. Levoruké dítě musí postupovat tak, aby zabránil rozmazávání (Sovák, 1973). Křivánek, Wildová (1998) doporučují nenatáčet papír, vždy je ale důležité co a jaká pozice dítěti vyhovuje.

2.4 Osvětlení psací plochy

K hygieně kreslení dále řadíme také **osvětlení psací plochy**. Dítě by mělo mít co nejvíce světla, levoruké dítě by mělo sedět u okna v lavici úplně vlevo (Vodička, 2008). U leváků osvětlení zleva zepředu je ideální (Sovák, 1973). „*Pro psaní je důležité i světlo dopadající na psací plochu. Světlo by mělo dopadat zleva u praváků, zprava u leváků*“ (Křivánek, Wildová, 1998, s. 71).

2.5 Doba pro psaní

Doba, kdy dítě píše, je velmi významná. Pro dostatečné soustředění musí být dítě odpočaté, proto by psaní mělo probíhat v ranních hodinách, pro domácí přípravu je vhodný čas od 15 a 17 hodiny odpoledne. Doba psaní by neměla přesáhnout 10 minut (Křivánek, Wildová, 1998). Penc (1961) doporučuje z hygienického hlediska umístit psaní do doby kolem poledne.

2.6 Vytvoření radostné atmosféry

Nezbytnou podmínkou pro úspěšné psaní, ale i kreslení, je **vytvoření radostné atmosféry a nálady.** Prostředí by mělo být klidné, radostné a povzbuzující bez strachu a napětí. Důležitá je především trpělivost a individuální přístup. Hygienické návyky bychom tedy měli pěstovat nejen v zařízení, do kterého dítě dochází, ale také v domácím, rodinném prostředí (Křivánek, Wildová, 1998).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 Metodika pedagogického průzkumu

3.1 Cíle výzkumného šetření

Cílem bakalářské práce bylo zjistit úroveň hygieny kreslení u dětí předškolního věku. Dílčími cíly bylo posoudit **sezení, držení těla a úchop tužky** u dětí sledovaného souboru.

Během šetření jsme se snažili nalézt odpovědi na otázky:

- Je sezení a držení těla na vyšší úrovni u děvčat nebo u chlapců?
- Je úchop tužky na vyšší úrovni u děvčat nebo u chlapců?

3.2 Metody šetření

Pomocí empirických metod sběru dat jsme získali údaje důležité k realizaci výzkumného šetření. Použili jsme metody **pozorování, dotazníku a kresebné zkoušky**. Vlastní šetření probíhalo v klidném koutku v přední části místnosti na židli u stolečku většinou v dopoledních hodinách, ale i v průběhu celého dne, podle možností a individuálních potřeb dětí. Šetření jsme prováděli metodou pozorování s jedním dítětem nebo dvěma dětmi zároveň. Obsahem kresebné zkoušky bylo zadání kresby podle výběru dítěte z možností – domeček, auto, postava (viz příloha č. 6).

3.2.1 Pozorování

V průběhu šetření jsme použili metodu pozorování. Výsledky jsme zaznamenávali do připraveného záznamového archu. Pozorování je jednou z nejfrekventovanějších metod kvantitativně orientovaného výzkumu (Gavora, 2010). „*Pozorování znamená sledování činností lidí, záznam (registrace nebo popis) této činnosti, její analýzu a vyhodnocení. Při kvantitativně orientovaném výzkumu pozorovatel už před začátkem pozorování ví přesně, co a jak bude pozorovat. Pozorovatel má už před začátkem výzkumu připravený pozorovací arch, do kterého zaznamenává své pozorování. Pozorovací arch může mít různé podoby*“ (Gavora, 2010, s. 93). Průcha, Walterová, Mareš (1995, s. 164) definují pozorování jako „*sledování smyslově vnímatelných jevů, zejména chování osob, průběhu dějů aj.*“

3.2.2 Dotazník

Dotazník je nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů a je určen především pro hromadné získávání údajů (Gavora, 2010). Dotazník bývá definován jako výzkumný a diagnostický prostředek k shromažďování informací prostřednictvím dotazování osob (Průcha, Walterová, Mareš, 1995). Dotazník jsme sestavili z **uzavřených, polouzavřených i otevřených otázek**. (viz příloha č. 2). Uzavřená otázka nabízí hotové alternativní odpovědi, úkolem je vhodnou odpověď podtrhnout nebo zakroužkovat. Polouzavřené otázky nabízí nejprve alternativní odpověď a dále žádají vysvětlení v podobě otevřené otázky. Otevřená otázka dává volnost u odpovědí, neurčuje alternativní odpovědi (Gavora, 2010).

3.2.3 Kresebná zkouška

Při zadání kresebné zkoušky jsme zjišťovali úroveň hygieny kreslení u dětí předškolního věku (viz příloha č. 4, č. 5). „*Kreslení je pro většinu dětí činností příjemnou a přitažlivou, takže nemívají z takového úkolu strach, ani k němu nepociťují nechuť. Z toho důvodu lze použít kresby jako úvodní metody, při navazování kontaktu*“ (Vágnerová, 1995, s. 278).

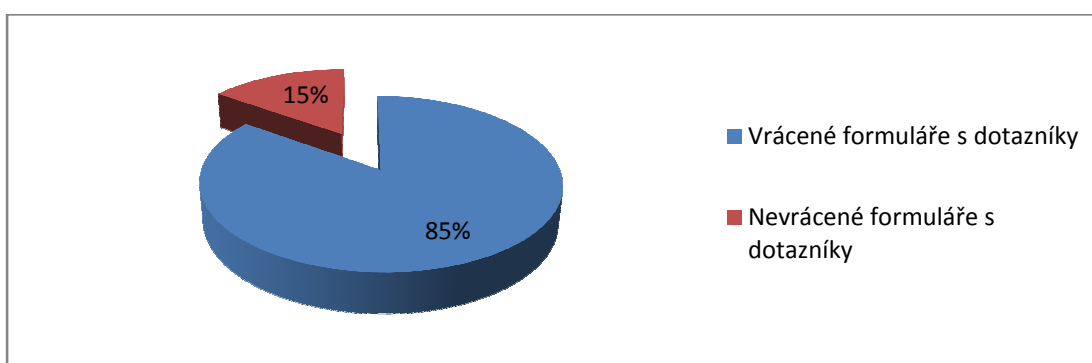
3.3 Organizace šetření

Nejprve jsme seznámili paní ředitelku příslušné mateřské školy s danou problematikou a požádali o souhlas s provedením výzkumného šetření správného sezení, držení těla a úchopu tužky. Dále jsme požádali o spolupráci třídní učitelky ve třídě Skřivánci. Ve třídě Kopretiny oslovila a požádala rodiče o spolupráci sama autorka práce, pracující jako učitelka v dané třídě. Úkolem bylo předat rodičům dětí, které byly vybrány, formulář s oslovením a souhlasem se sledováním jejich dítěte a také se souhlasem s pořízením fotodokumentace. (viz příloha č. 1). Rodiče byli také požádáni o vyplnění krátkého dotazníku (viz příloha č. 2). V termínu od 22. 4. 2013 do 14. 5. 2013 měli rodiče možnost odevzdávat vyplněné formuláře s dotazníky do příslušné třídy. Také měli možnost osobní konzultace nebo zodpovězení případných otázek prostřednictvím e-mailu. Této možnosti nevyužil ani jeden z rodičů. Na základě vrácených formulářů s písemným souhlasem byly děti zařazeny k šetření hygieny kreslení. Autorka práce se zaručila, že veškeré údaje budou anonymní, budou sloužit výhradně ke zpracovávání bakalářské práce a nebudou zpřístupněny žádné třetí osobě.

Třída, ve které probíhalo vlastní šetření je členěna na dvě části. Zadní část je určena ke hře a činnostem podle zájmu dětí, jsou zde vytvořeny hrací koutky, děti mohou využívat tělovýchovné nářadí a náčiní, místnost slouží také k odpočinku. Podlaha je pokryta kobercem. V přední části místnosti je linoleum, jsou zde umístěny stolky a židle, které vyhovují požadavkům a potřebám dětí. Dále jsou zde vhodně rozvržená centra různých aktivit, hračky a pomůcky jsou na dobře viditelném místě a umístěné na dostupném místě, ve výšce očí dětí. Třída je dobře osvětlená a esteticky upravená.

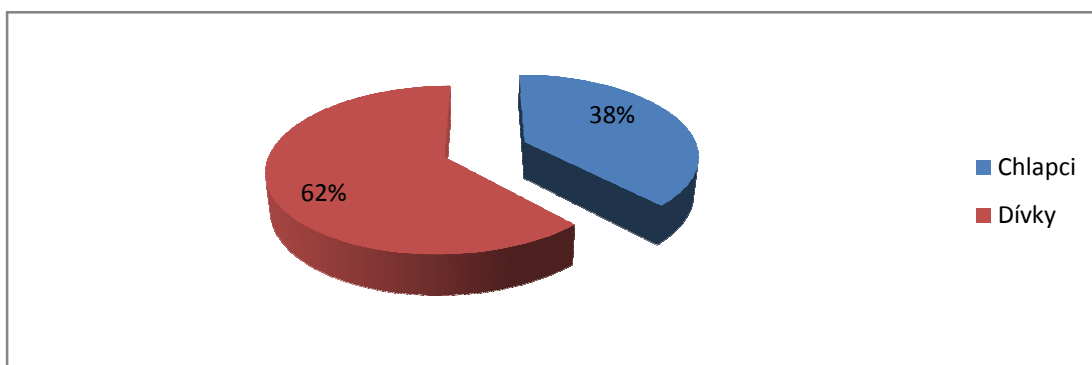
Pozorování probíhalo ve stejné místnosti, podmínky byly pro všechny děti stejné. Děti prostředí třídy velice dobře znají, atmosféra byla uvolněná a radostná.

Z výsledků šetření vyplývá, že z celkového počtu 40 oslovených rodičů odevzdalo vyplněný formulář s dotazníkem 34 rodičů (tj. 85%). Ve všech 34 případech rodiče souhlasili se sledováním jejich dítěte. Nevrácených formulářů s dotazníky bylo 6 (tj. 15%). (viz Graf 1)

Graf. 1 *Návratnost rozdaných formulářů s dotazníky*

Ve všech 34 případech (tj. 100%) vrácených souhlasných formulářů s dotazníky souhlasili rodiče se sledováním hygieny kreslení a s pořízením fotodokumentace jejich dítěte během šetření (viz Graf 2).

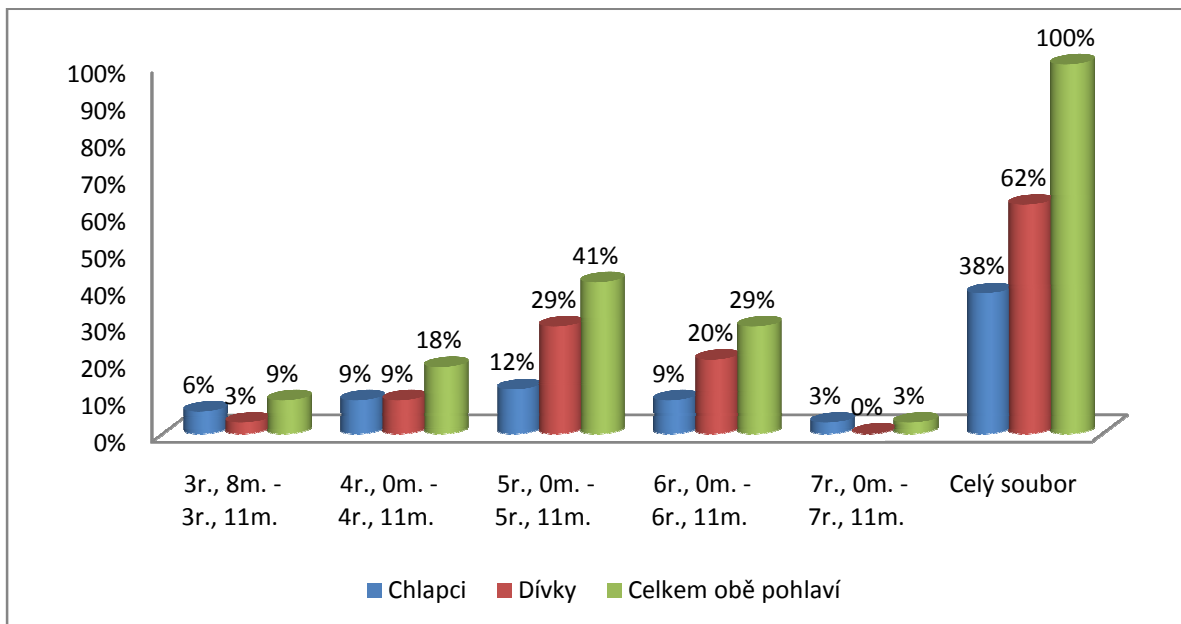

Graf 2 Souhlas rodičů s fotodokumentací dítěte

3.4 Popis souboru

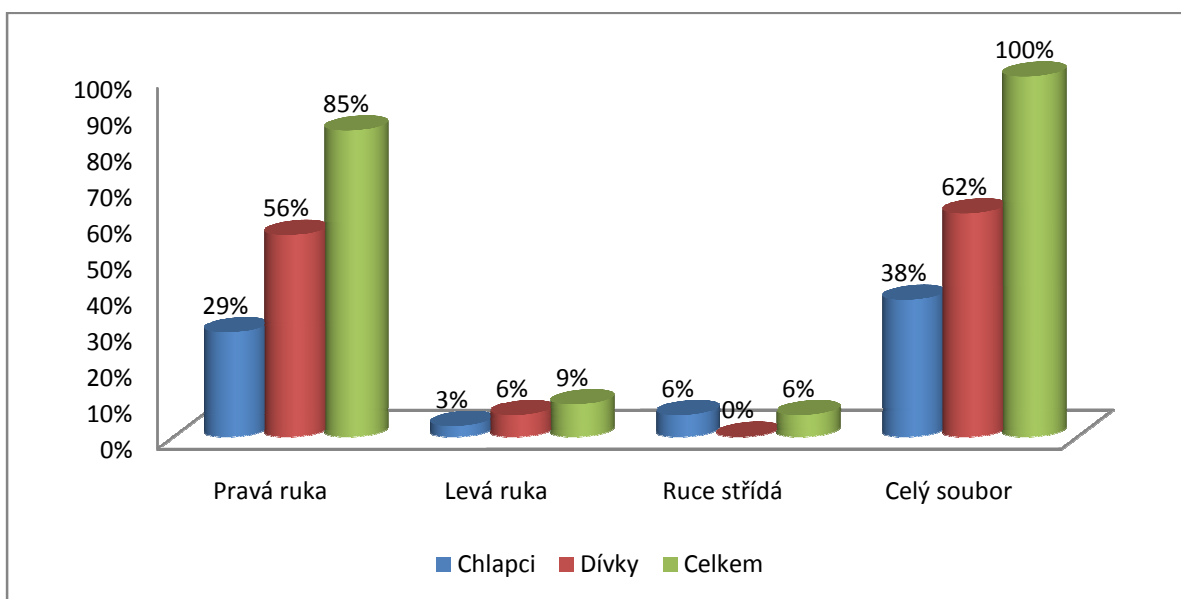
Vycházeli jsme z vrácených a vyplněných formulářů s dotazníky. Ve všech případech (viz Graf 2) dali rodiče souhlas s šetřením a fotodokumentací. Dále měli rodiče vyplnit údaje, tzn. jméno, příjmení, narození a bydliště. V dotazníku jsme se zaměřili na vyplnění šesti položek podle odpovědí rodičů. Zajímalo nás, jaká je dominantní ruka dítěte, zda patří kreslení do oblíbených činností, čím rádo dítě kreslí, jaké kresebné náčiní má doma k dispozici, jestli má dítě logopedické obtíže a zda navštěvuje sportovní kroužek.

Soubor byl tvořen 34 dětmi ze dvou tříd mateřské školy. Soubor jsme charakterizovali **podle věkového složení**. Soubor tvořilo 13 chlapců (tj. 38%) a 21 dívek (tj. 62 %). Podle věku byl soubor rozdělen do pěti kategorií. Ve věkové skupině 3,8 – 3,11 byly zastoupeny 3 děti (tj. 9%). Ve věkové skupině 4,0 – 4,11 bylo zastoupeno 6 dětí (tj. 18%). Ve věkové skupině 5,0 – 5,11 bylo zahrnuto 14 dětí (tj. 41%). Ve věkové skupině 6,0 – 6,11 bylo zahrnuto 10 dětí (tj. 29%). Ve věkové kategorii 7,0 – 7,11 bylo zahrnuto 1 dítě (tj. 3%) (viz Graf 3).

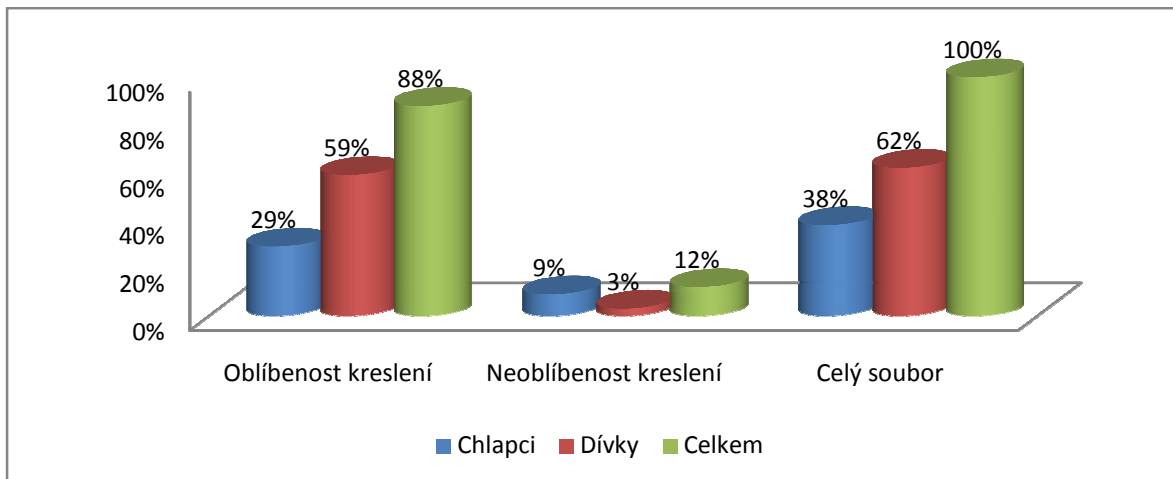
Graf 3 Charakteristika souboru podle věkového složení

První položkou v dotazníku bylo uvedení **dominantní ruky dítěte**. Ve 29 případech (tj. 85%) byla uvedena dominantnost pravé ruky, ve 3 případech (tj. 9%) užívání levé ruky a ve 2 případech (tj. 6%) se objevilo střídání pravé a levé ruky (viz Graf 4).

Graf 4 Charakteristika souboru podle dominantní ruky

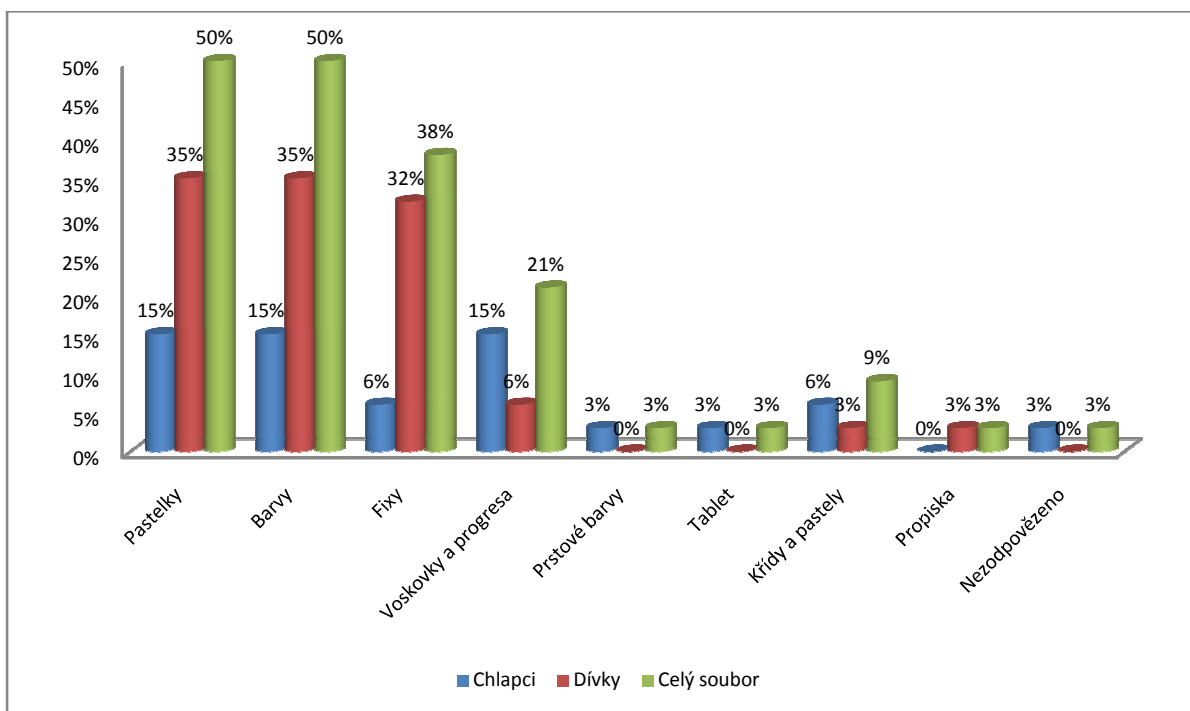
Dalším zjišťovaným údajem bylo, zda patří kreslení do oblíbených činností dítěte. Ve 30 případech (tj. 88 %) byla odpověď kladná, ve 4 případech (tj. 12%) byla odpověď záporná (viz Graf 5).

Graf 5 Charakteristika souboru podle toho, zda patří kreslení do oblíbených činností

Třetí položka dotazníku se zabývala otázkou, čím rádo dítě kreslí. Mezi nejčastěji uváděné odpovědi rodičů patřily v 17 případech (tj. 50%) pastelky a v 17 případech (tj. 50%) barvy. Dále v 13 případech (tj. 38%) fixy, v 7 případech (tj. 21%) voskovky a progreska, v 1 případě (tj. 3%) prstové barvy, v 1 případě (tj. 3%) barvy na sklo, v 1 případě (tj. 3%) tablet, ve 3 případech (tj. 9%) křídly a pastely a v 1 případě (tj. 3%) propiska. V 1 případě (tj. 3%) nebyla otázka zodpovězena (Graf 6).

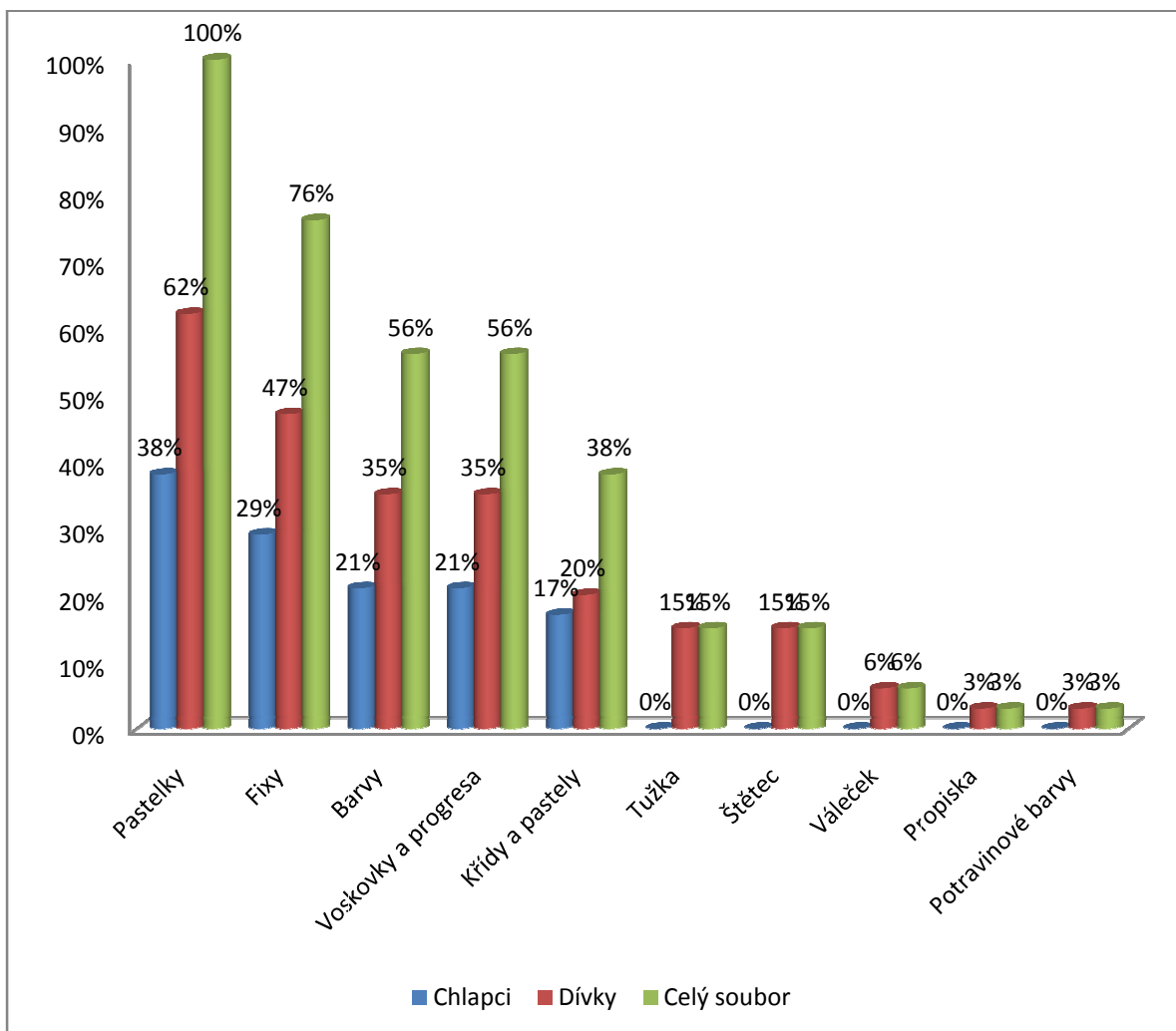

Graf 6 Charakteristika souboru podle toho, čím rádo dítě kreslí

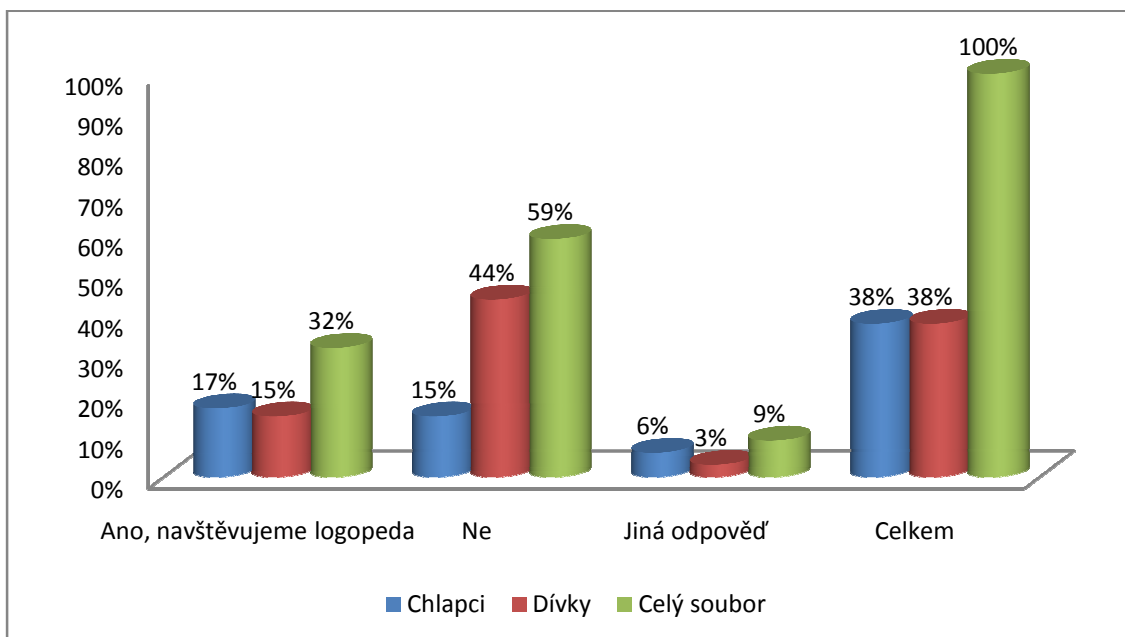
Dále nás zajímal údaj, týkající se kresebného náčiní, které má dítě doma k dispozici.

Ve 34 případech (tj. 100%) rodiče uváděli pastelky, v 26 případech (tj. 76%) fixy, v 19 případech (tj. 56%) barvy, v 26 případech (tj. 76%) fixy, v 19 případech (tj. 56%) voskovky a progressa, v 13 případech (tj. 38%) křídly a pastelky, v 5 případech (tj. 15%) tužky a štětce, v 2 případech (tj. 6%) rodiče uvedli váleček a v 1 případě (tj. 3%) propisku a potravinové barvy (Graf 7).

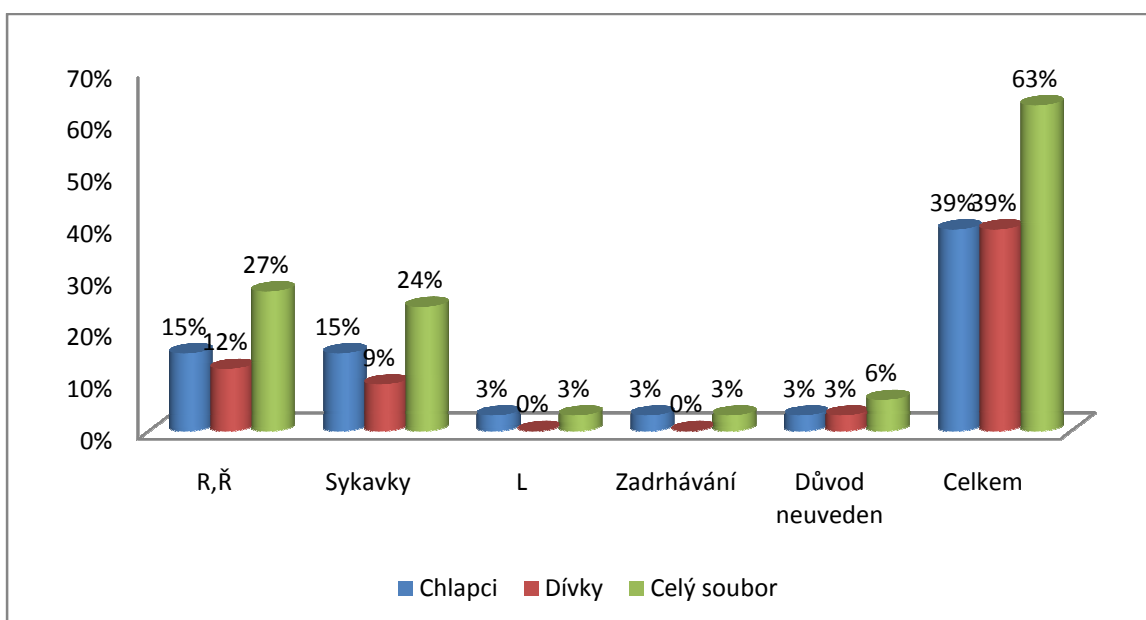

Graf 7 Charakteristika souboru podle kresebného náčiní, které má dítě doma k dispozici

Pátá položka dotazníku zjišťovala, zda mají děti logopedické obtíže. Podle odpovědi rodičů bylo v 11 případech (tj. 32%) bylo uvedeno **ano**, ve 20 případech (tj. 59%) bylo uvedeno **ne** a ve 3 případech (tj. 9%) byla uvedena **jiná odpověď** (viz Graf 8). Důvodem logopedických obtíží byla nejčastěji uváděna **nesprávná výslovnost R, Ř** u 9 dětí (tj. 26%), **nesprávná výslovnost sykavek** u 8 dětí (tj. 24%), **nesprávná výslovnost L** u 1 dítěte (tj. 3%), **zadrhávání** u 1 dítěte (tj. 3%) a u 2 dětí (tj. 6%) důvod neuveden (viz Graf 9).

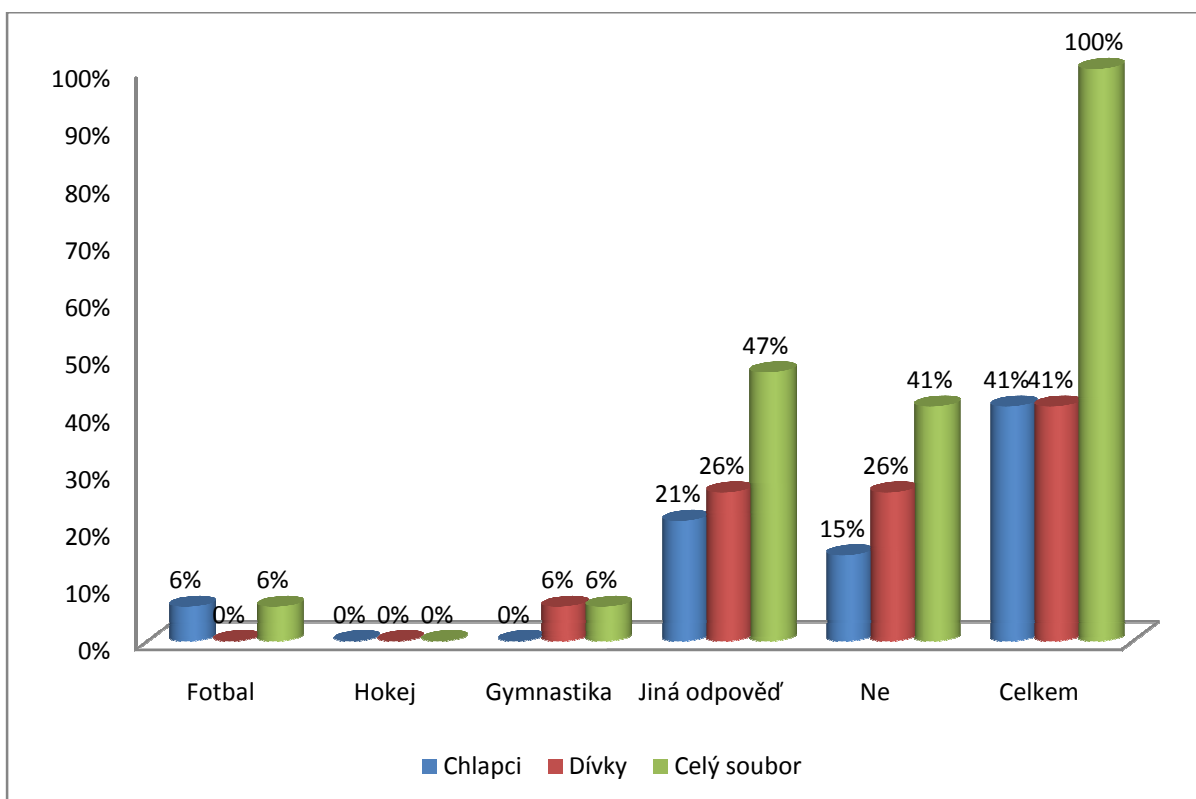

Graf 8 Charakteristika souboru podle toho, zda mají děti logopedické obtíže

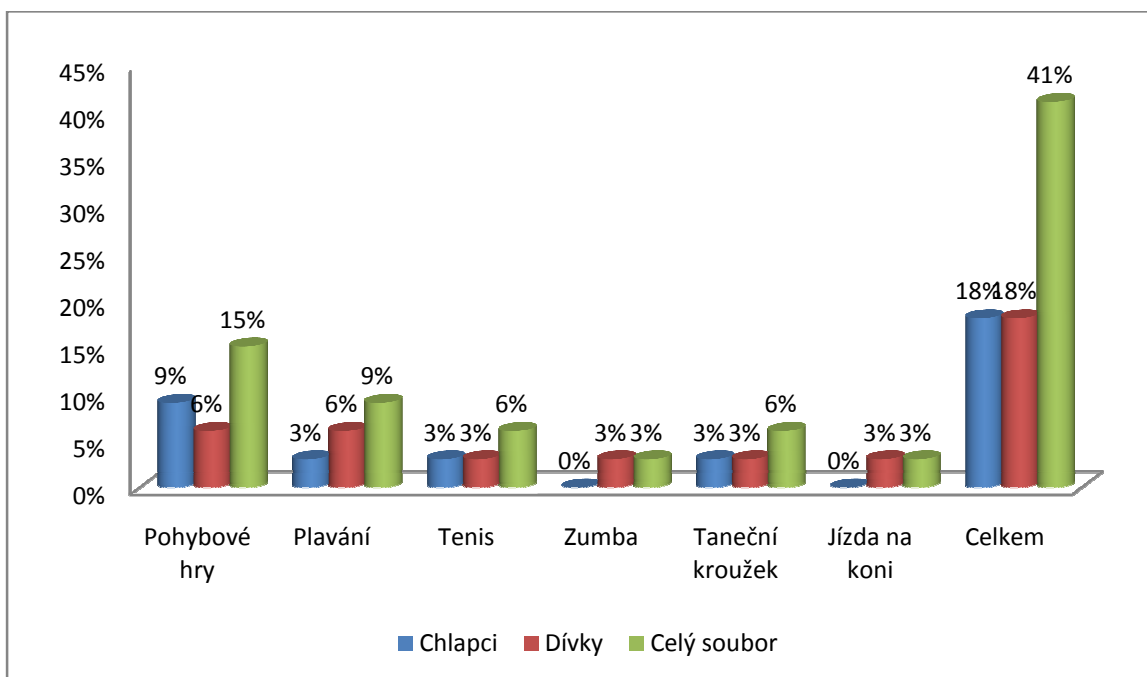
Graf 9 Charakteristika souboru podle důvodu návštěvy logopeda

Posledním zjišťovaným údajem bylo, zda navštěvují děti sportovní kroužek s uvedením jak často. Ve 2 případech (tj. 6%) byl uveden **fotbal 2-3x týdně**, hokej nebyl uveden vůbec (tj. 0%), ve 2 případech (tj. 6%) **gymnastika 1x týdně**, ve 14 případech (tj. 41%) bylo uvedeno **ne** a v 16 případech (tj. 47%) **jiná odpověď** (viz Graf 10).

Graf 10 Charakteristika souboru podle toho, zda děti navštěvují sportovní kroužek

Dále jsme zjišťovali, jaké sportovní kroužky byly uváděny v položce jiná odpověď. V 5 případech (tj. 15%) rodiče uváděli **pohybové hry**, ve 3 případech (tj. 9%) **plavání**, v 2 případech (tj. 6%) **tenis**, v 1 případě (tj. 3%) **zumba**, v 2 případech (tj. 6%) **taneční kroužek** a v 1 případě (tj. 3%) **jízda na koni** (viz Graf 11).

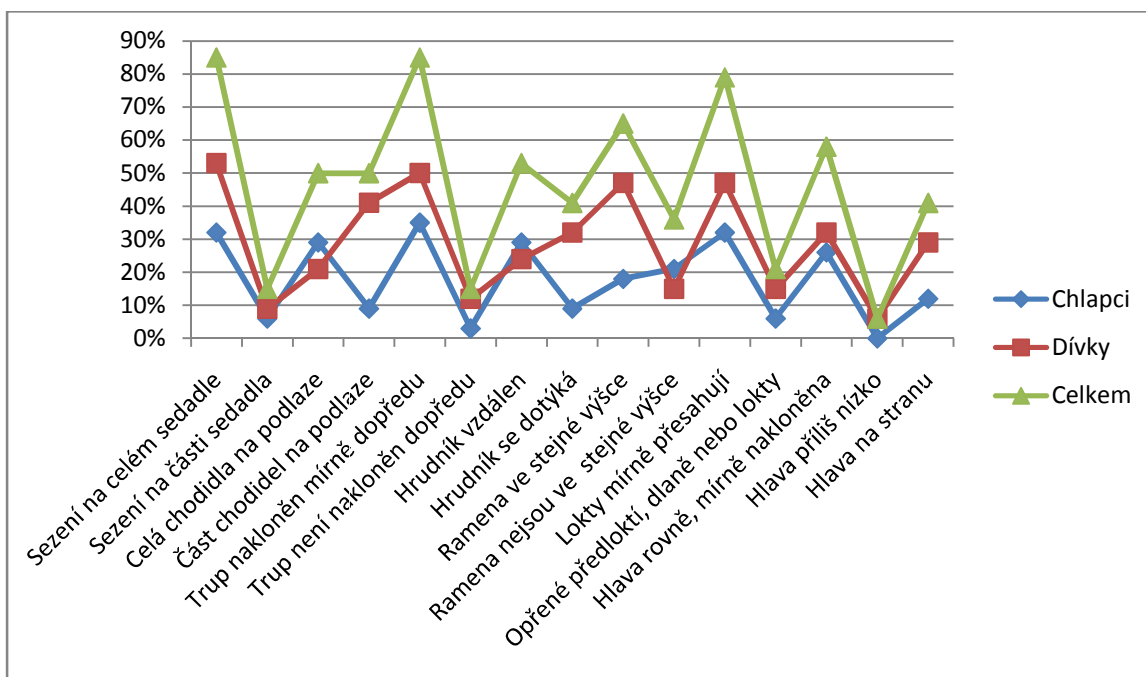
Graf 11 Charakteristika souboru podle odpovědí zjišťovaných v položce jiná odpověď

4 Zpracování výzkumného šetření

Vlastní výzkumné šetření sezení a držení těla probíhalo na základě souhlasu rodičů. Úkolem bylo zadání kresebné zkoušky. K šetření jsme si zhotovili záznamový arch, do kterého byly zaznamenávány výsledky pozorování (viz příloha č. 3). Na první stranu záznamového archu jsme zapisovali výsledky šetření sezení a držení těla, na straně druhé bylo zapsáno šetření úchopu tužky. V každém archu byla kolonka pro poznámky získané při vlastním šetření. Při výzkumném šetření byla použita metoda pozorování (Gavora, 2010). Veškeré poznatky a data jsme sestavili do grafů.

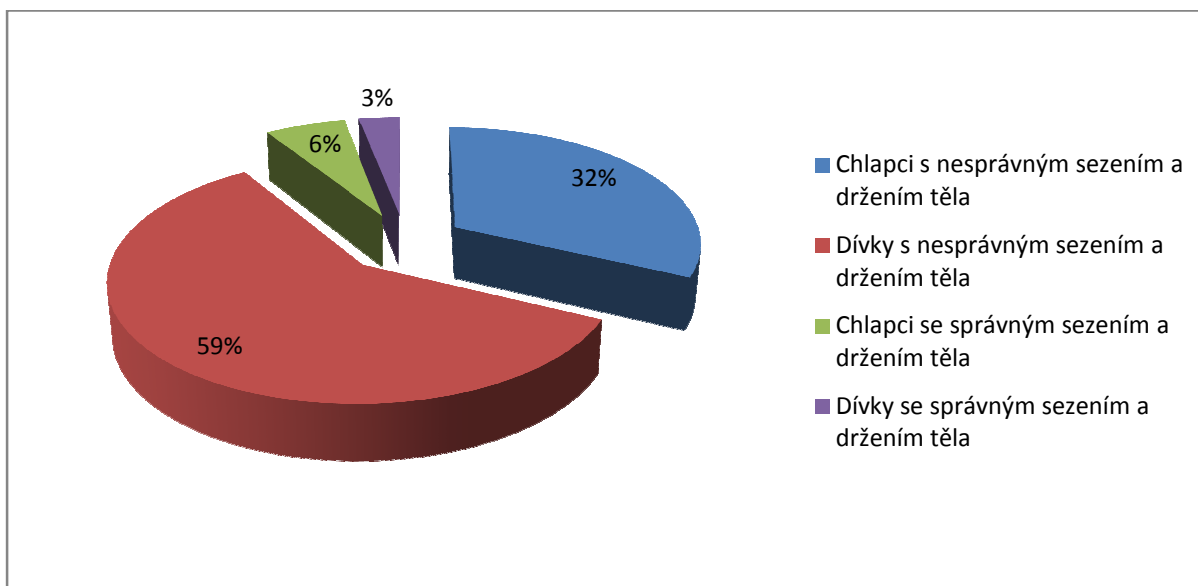
4.1 Výsledky šetření v oblasti sezení a držení těla

Z výsledků šetření sezení a držení těla vyplývá, že z celého souboru 34 dětí (tj. 100%) na **celém sedadle** sedí 29 dětí (tj. 85%), na **části sedadla** 5 dětí (tj. 15%), **celá chodidla na podlaze** má 17 dětí (tj. 50%), **částmi chodidel** se opírá 17 dětí (tj. 50%), **naklonění trupu mírně dopředu** má 29 dětí (tj. 85%), **trup držen rovně** nebo **v záklonu** má 5 dětí (tj. 15%), **hrudník vzdálen od desky stolu** má 18 dětí (tj. 53%), u 14 dětí (tj. 41%) se hrudník dotýká, u 2 dětí (tj. 6%) je trup rovně nebo dokonce v záklonu (není uvedeno v grafu), **ramena ve stejné výšce** má 22 dětí (tj. 65%), u 12 dětí (tj. 36%) **ramena nejsou ve stejné výšce**. **Lokty jsou vzdáleny od trupu, mírně přesahují desku stolu**, bylo zjištěno u 27 dětí (tj. 79%), 7 dětí (tj. 21%) opírá předloktí, dlaně nebo celé lokty. **Hlavu rovně, mírně nakloněnou nad papírem** má 20 dětí (tj. 58%), **hlavu nízko** 2 děti (tj. 6%), **hlavu na stranu** 14 dětí (tj. 41%).(viz Graf 12)

Graf 12 Zpracování souboru v oblasti sezení a držení těla

Z výsledků šetření v oblasti správného sezení a držení těla se podařilo zjistit, že z celkového počtu 13 chlapců (tj. 38%) vykazují správné sezení a držení těla pouze 2 chlapci (tj. 6%). Z celkového počtu 21 dívek (tj. 62%) vyazuje správné sezení a držení těla jen 1 dívka (tj. 3%). (viz graf 13)

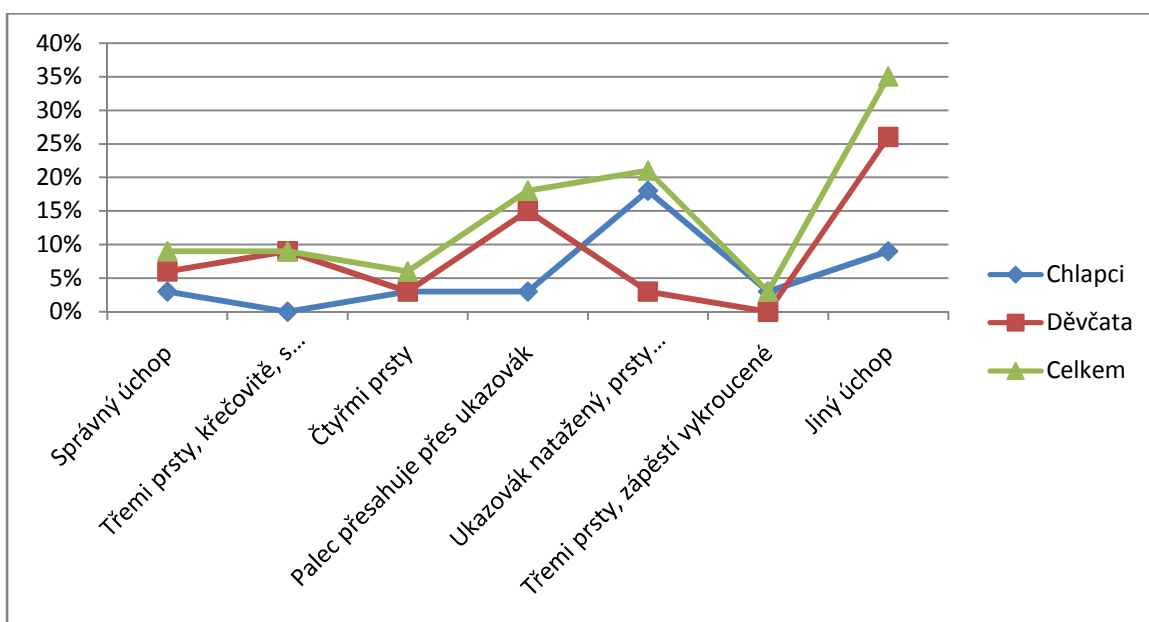

Graf 13 Zpracování výsledků šetření v oblasti sezení a držení těla

4.2 Výsledky šetření v oblasti úchopu tužky

Z výsledků výzkumného šetření úchopu tužky vyplývá, že **správný úchop** měly 3 děti (tj. 9%), **tužku drženou třemi prsty v křečovitém držení s prohnutým ukazováčkem** měly 3 děti (tj. 9%), **čtyřmi prsty** držely tužku 2 děti (tj. 6%), **úchop, kdy palec přesahuje ukazovák**, mělo 6 dětí (tj. 18%), **úchop s nataženým ukazováčkem a neuvolněnými prsty**, mělo 7 dětí (tj. 21%), **držení třemi prsty, ale s vykrouceným zápěstím**, mělo 1 dítě (tj. 3%), **jiný úchop tužky**, který nebyl uveden v záznamovém archu mělo 12 dětí (tj. 35%).

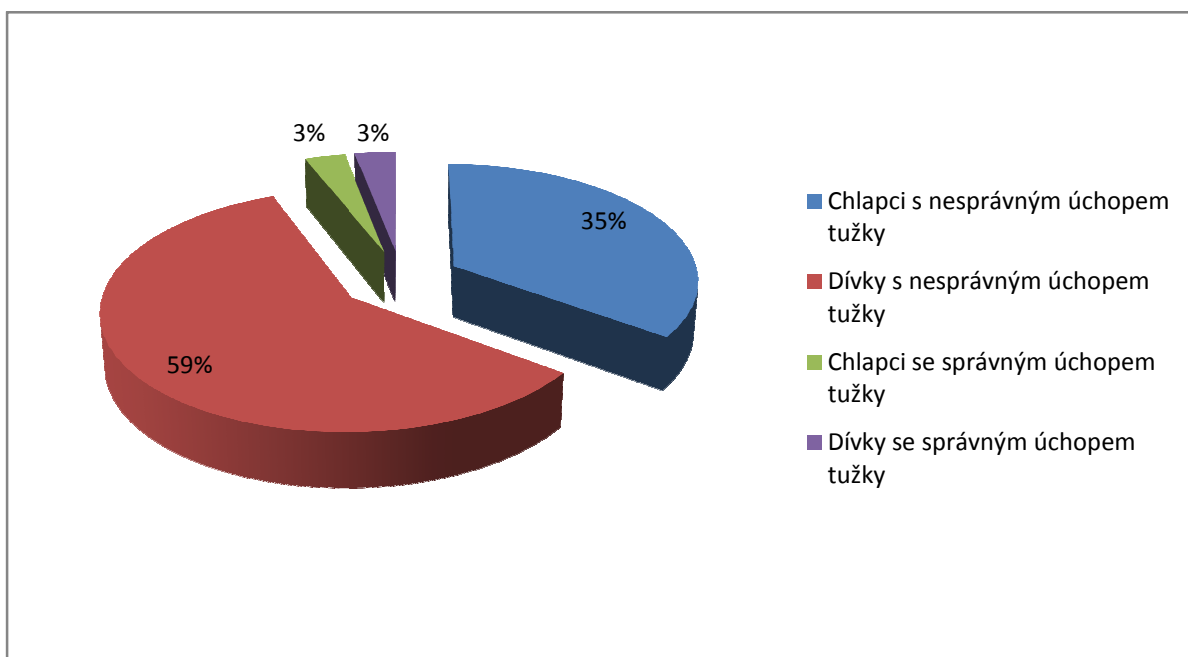
(viz Graf 14)

Graf 14 Zpracování souboru v oblasti úchopu tužky

Z výsledků šetření v oblasti úchopu tužky se podařilo zjistit, že **z celkového počtu 13 chlapců** (tj. 38%) **má správný úchop pouze 1 chlapec** (tj. 3%). **Z celkového počtu 21 dívek** (tj. 62%) **vykazuje správný úchop jen 1 dívka** (tj. 3%). (viz Graf 15).

Graf 15 Zpracování výsledků šetření v oblasti úchopu tužky

5 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Šetření se zúčastnilo celkem 34 dětí, soubor tvořilo 13 chlapců (tj. 38%) a 21 dívek (tj. 62%). Nejvíce dětí bylo zastoupeno ve věkové skupině 5,0 – 5,11, tj. 14 dětí (tj. 41%), z toho 4 chlapci (tj. 12%) a 10 dívek (tj. 29%). Ve věkové skupině 6,0 – 6,11 bylo zastoupeno 10 dětí (tj. 29%), z toho 3 chlapci (tj. 9%) a 7 dívek (tj. 20%). Ve věkové skupině 4,0 – 4,11 bylo zastoupeno 6 dětí (tj. 18%), z toho 3 chlapci (tj. 9%) a 3 dívky (tj. 9%). Ve věkové skupině 3,8 – 3,11 byly zastoupeny 3 děti (tj. 9%), z toho 2 chlapci (tj. 6%) a 1 dívka (tj. 3%). Ve věkové skupině 7,0 – 7,11 byl zastoupen 1 chlapec (tj. 3%). (viz Graf 3)

Výzkumné šetření probíhalo metodou **pozorování při zadání kresebné zkoušky** dle výběru z možností – domeček, auto, postava. Děti se vždy na úkoly těšily, výborně spolupracovaly.

Naším výzkumným šetřením v oblasti sezení, držení těla a úchopu tužky jsme získali tyto výsledky. **Z celkového počtu 13 chlapců (tj. 38%) a 21 dívek (tj. 62%) vykazuje správné sezení a držení těla pouze 2 chlapci (tj. 6%) a 1 dívka (tj. 3%). Správný úchop tužky vykazuje pouze 1 chlapec (tj. 3%) a 1 dívka (tj. 3%).**

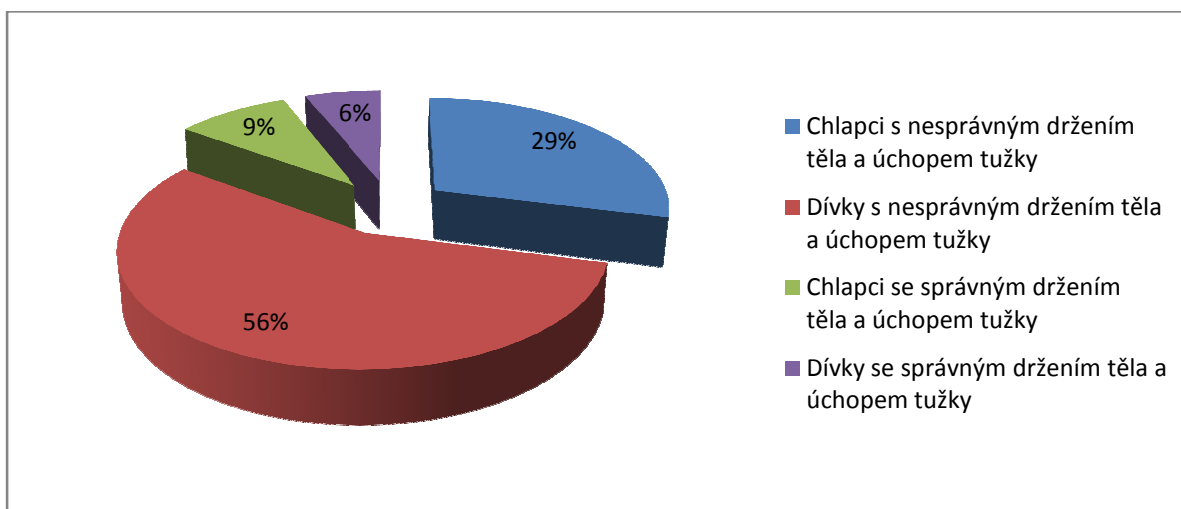
Na počátku výzkumného šetření jsme si stanovili otázky, na které jsme našli odpovědi analýzou šetření v oblasti úrovně sezení, držení těla a úchopu tužky.

- Úroveň sezení a držení těla je vyšší u děvčat nebo chlapců?
- Úroveň úchopu tužky je vyšší u děvčat nebo u chlapců?

Z předchozího vyplývá, že úroveň sezení a držení těla je vyšší u chlapců než u děvčat. U úrovně úchopu tužky byl stav mezi chlapci a děvčaty vyrovnaný.

Byli jsme překvapeni, že celková úroveň hygieny kreslení u dětí předškolního věku, konkrétně úroveň v oblasti sezení, držení těla a úchopu tužky, je vyšší u chlapců než u děvčat, což jsme neočekávali.

Je zarážející, že **z celkového počtu 34 dětí vykazují správné sezení a držení těla jen 3 děti, 2 chlapci a 1 dívka a správný úchop tužky jen 2 děti, 1 chlapec a 1 dívka (viz Graf 16).**

Graf 16 Zpracování výsledků šetření v oblasti sezení a držení těla a úchopu tučky

Dále jsme se snažili zjistit, jaký **přínos** měly **odpovědi uvedené v dotazníku**. Z dotazníku jsme zjistili, že 85% dětí má dominantní pravou ruku, 9% dětí levou ruku (viz Graf 4), u 88% dětí je podle odpovědí rodičů kreslení oblíbená činnost (viz Graf 5), 50% dětí nejčastěji ke kreslení používá pastelky a barvy (viz Graf 6), 32% dětí má logopedické obtíže (viz Graf 8), nejčastějším důvodem návštěvy logopeda byla uváděna výslovnost R, Ř u 26% dětí (viz Graf 9), 41% dětí nenavštěvuje žádný sportovní kroužek (viz Graf 10), 47% dětí navštěvuje jiné sportovní aktivity, nejčastěji pohybové hry u 15% dětí (viz Graf 11).

Závěr

Bakalářská práce se zabývá hygienou kreslení u dětí předškolního věku. Cílem bakalářské práce bylo zjistit úroveň hygieny kreslení a posoudit sezení, držení těla a úchop tužky u předškolních dětí.

Nejprve jsme požádali o svolení s šetřením vedení příslušné mateřské školy a zákonné zástupce dětí. Výzkumné šetření probíhalo ve třídě dětí, tedy v prostředí, které děti důvěrně znají. Pro vlastní šetření jsme si připravili prostředí třídy a zhotovili jsme si vlastní záznamový arch k zapisování poznatků. Šetření probíhalo pomocí zadání kresebné zkoušky metodou pozorování.

Během šetření jsme dospěli k velmi zajímavým a překvapujícím výsledkům. Úroveň hygienických návyků, tedy správného sezení a držení těla a úchopu tužky, u dětí předškolního věku je alarmující. V oblasti sezení a držení těla lepších výsledků dosáhli chlapci než děvčata, v oblasti úchopu tužky byl stav mezi děvčaty a chlapci vyrovnaný.

Potvrdili jsme si důležitost zabývat se problematikou v oblasti správného sezení a držení těla a úchopu tužky. Považujeme za nezbytné vytvářet správné návyky již od raného věku a vhodným způsobem správné návyky upevňovat než později odstraňovat chybné a nevhodné návyky. Domníváme se, že je velmi důležité a nezbytné dbát na správné návyky nejen v prostředí mateřské školy, ale také v domácím prostředí. Neobejde se to ovšem bez vzájemné spolupráce mezi mateřskou školou a rodiči.

Seznam použité literatury

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. 2011. *Rozvoj grafomotoriky. Jak rozvíjet kreslení a psaní.* Brno: Computer Press, a.s. ISBN 978-80-251-0977-9.

BEDNÁŘOVÁ J., ŠMARDOVÁ, V. 2011. *Školní zralost.* Computer Press, a.s. ISBN 978-80-251-0977-9.

DAVIDO, R. 2001. *Kresba jako nástroj k poznání dítěte.* Portál, s.r.o., Praha ISBN 80-7178-449-4.

DOLEŽALOVÁ, J. 2010. *Rozvoj grafomotoriky v projektech.* Portál. ISBN 978-80-7367-693-3.

DVOŘÁK, J. 1998. *Logopedický slovník.* 1. Vydání, Žďár nad Sázavou. Edice Logopaedia Clinica. 192 s. ISBN neuveden.

GAVORA, P. 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu.* Brno, Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.

KŘIVÁNEK, Z., WILDOVÁ, R. 1998. *Didaktika prvopočátečního čtení a psaní.* Praha:Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 141 s. ISBN 80-86039-55-2.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. 2006. *Vývojová psychologie.* 2., aktual. Vydání. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-1284-9.

LIPNICKÁ, M. 2007. *Rozvoj grafomotoriky a podpora psaní:preventivní program, který napomáhá předcházet vzniku dysgrafie.* Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-7

LOOSE, ANTJE C., PIEKERT, N., DIENER, G., 2011. *Grafomotorika pro děti předškolního věku.* Portál. ISBN 978-80-7367-883-8.

MLČÁKOVÁ, R. 2009. *Grafomotorika a počáteční psaní*. Grada Publishing, a.s., 224 s. ISBN 978-80-247-2630-4.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. 1995. Praha: Nakladatelství Portál. ISBN 80-7178-029-4.

NOVÁK, T. 2013. *Znalecké posudky dětí pod drobnohledem*. 1. Vydání, Praha: Linde. ISBN 978-80-7201-900-7.

PENC, V. 1961. *Metodika psaní*. Vydalo Státní pedagogické nakladatelství, n.p., v Praze jako svou publikaci č. 53-32-08. ISBN neuveden.

PILAŘOVÁ, M. 1997. *Šimonovy pracovní listy 5. Grafomotorická cvičení*. Vydání 1. Praha: Portál. ISBN neuveden.

ŘÍČAN, P., KREJČÍŘOVÁ D., a kolektiv. 1995. *Dětská klinická psychologie*. Grada Publishing, s.r.o. ISBN 80-7169-168-2.

ŘÍČAN, P., ŽENATÝ, J. 1988. *K teorii a praxi projektivních technik*. Psychodiagnostické a didaktické testy, n.p. Bratislava. ISBN neuveden.

SMOLÍKOVÁ, K., SMOLÍK, J. 2004. *Šimonovy pracovní listy 11. Grafomotorická cvičení*. Praha: Portál, s. r. o. ISBN 80-7178-914-3.

SVOBODA, M., KREJČÍŘOVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M. 2009. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Vyd.2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-566-0.

SVOBODA, P. 2009. *Cvičení pro rozvoj jemné motoriky a psaní*. Portál. ISBN 978-80-7367-545-5.

SVOBODOVÁ, J. 2001. *Metodika rozvoje grafomotoriky a počátečního psaní*. Praha, IPPP ČR, Praha, IV. vydání. ISBN neuveden.

SOVÁK, M. 1973. *Výchova leváků v rodině*. Vydalo Státní pedagogické nakladatelství, n. p. v Praze. Vydání 5. ISBN neuveden.

SOVÁK, M. 1979. *Výchova leváků v rodině. Aktuální problémy speciální pedagogiky*. Vydalo Státní pedagogické nakladatelství, n. p. v Praze. Vydání 6., upravené. ISBN neuveden.

SYNEK F. 1991. *Záhady levorukosti*. Horizont Praha. ISBN 80-7012-054-1.

ŠÍPEK, J. 2000. *Projektivní metody*. ISV nakladatelství Praha. ISBN 80-85866-53-6.

ŠVANCARA, J. a kolektiv autorů. 1980. *Diagnostika psychického vývoje*. Avicenum-zdravotnické nakladatelství, Praha, třetí upravené vydání. ISBN neuveden.

TĚTHALOVÁ, M. 2014. Grafomotoriku ovlivňuje celkový rozvoj dítěte. *Informatorium. Časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD*. Portál. XXI. Ročník, č. 4, s. 8-10, s. 12-14 ISSN 1210-7506.

UŽDIL J. 1974 *Čáry, klikyháky, paňáci a auta. Výtvarný projev a psychický život dítěte*. Vydalo Státní pedagogické nakladatelství, n.p., v Praze jako svou publikaci č. 1-23-16/4. ISBN neuveden

UŽDIL J. 1974 *Výtvarný projev a výchova*. Státní pedagogické nakladatelství, N. P. ISBN neuveden.

UŽDIL, J., RAZÁKOVÁ, D. 1966. *Metodika výtvarné výchovy v mateřské škole*. Státní pedagogické nakladatelství. 4tvté upravené vydání. ISBN neuveden.

VODIČKA, I. 2008. *Nechte leváky drápat: metodika levorukého psaní, kreslení a malování*. Praha:Portál. ISBN 978-80-7367-479-3.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Formulář pro rodiče s žádostí o udělení souhlasu se sledováním hygieny kreslení a s pořízením fotodokumentace

Příloha č. 2: Dotazník

Příloha č. 3: Záznamový arch k výzkumnému šetření hygieny kreslení: sezení a držení těla, úchop tužky

Příloha č. 4: Foto - šetření sezení a držení těla, úchopu tužky
-správné sezení a držení těla a úchop tužky

Příloha č. 5: Foto - nesprávné sezení a držení těla a nesprávné úchopy tužky

Příloha č. 6: Kresebné ukázky dětí

Příloha č. 1

Formulář pro rodiče

Jana Ondroušková

Studentka 2. ročníku oboru Speciální pedagogika předškolního věku

Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc

e-mail: jancaondrouskova@seznam.cz

V Boskovicích dne 22.4. 2013

Vážený rodiče,

v rámci zpracovávání bakalářské práce na téma „Hygiena kreslení u dětí předškolního věku“ bych Vás ráda požádala o souhlas ke spolupráci s Vaším dítětem.

Jedná se o výzkumné šetření správného sezení, držení těla a úchopu tužky.

Chci Vás také požádat o vyplnění krátkého dotazníku, který potřebuji ke své závěrečné práci.

Sledování proběhne v termínu od 15. května do 5. června 2013.

Veškeré získané údaje o Vašem dítěti jsou anonymní, budou sloužit výhradně ke zpracovávání bakalářské práce a nebudou zpřístupněny žádné třetí osobě.

Zakroužkujte, prosím, zvolenou možnost a vyplňte níže uvedené údaje.

SOUHLASÍM - NESOUHLASÍM se sledováním hygieny kreslení našeho dítěte.

SOUHLASÍM – NESOUHLASÍM s pořízením fotodokumentace našeho dítěte během šetření.

Syn/dcera: .....

Narozen/a: .....

Bydliště: .....

Podpis rodičů: .....

Případné dotazy Vám ráda zodpovím prostřednictvím e-mailu nebo přímo ve třídě Kopretinek.

Vyplněný formulář a dotazník odevzdejte, prosím, nejpozději do 14. května 2013 do třídy Kopretinek.

Velice Vám děkuji za spolupráci.

Jana Ondroušková

Příloha č. 2

Prosím Vás tímto o vyplnění krátkého dotazníku:

1. Jaká je dominantní ruka Vašeho dítěte?

- a) pravá ruka
- b) levá ruka
- c) ruce střídá

2. Patří kreslení do oblíbených činností Vašeho dítěte?

- a) ano
- b) ne (uvedte jinou činnost).....

3. Čím rádo kreslí Vaše dítě?

Vaše odpověď.....

4. Jaké kresebné náčiní má Vaše dítě doma k dispozici?

Vaše odpověď.....

5. Má Vaše dítě logopedické obtíže?

- a) ano, navštěvujeme logopeda (uvedte důvod).....
.....
- b) ne
- c) jiná odpověď.....

6. navštěvuje Vaše dítě sportovní kroužek? Pokud ano, uveďte kolikrát týdně.

- a) ano, fotbal.....
- b) ano, hokej.....
- c) ano, gymnastiku.....
- d) jiná odpověď.....
- e) ne.....

Ještě jednou Vám velice děkuji.

Jana Ondroušková

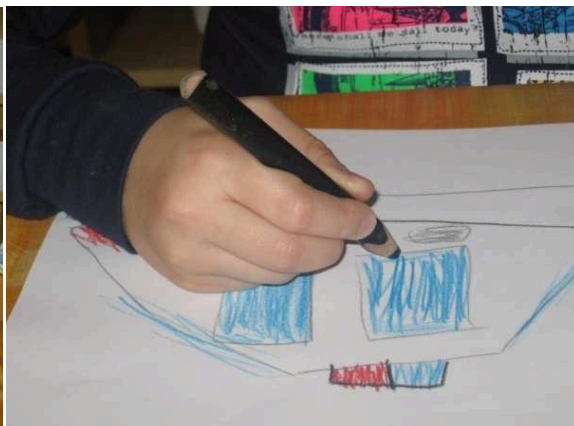
Příloha č. 3 Záznamový arch k výzkumnému šetření sezení, držení těla, úchopu tužky

Jméno:		Datum:
Věk:		
Výzkumné šetření sezení a držení těla		Poznámky:
Sezení na celém sedadle		
Sezení jen na části sedadla		
Opření o podlahu celými chodidly		
Opření o podlahu jen částí chodidel		
Trup je nakloněn mírně dopředu		
Trup není nakloněn dopředu		
Hrudník je vzdálen od desky stolu (3-6 cm)		
Hrudník se dotýká desky stolu		
Ramena jsou ve stejné výšce		
Ramena nejsou ve stejné výšce		
Předloktí leží volně na stole		
Předloktí je opřeno o hranu stolu		
Lokty jsou vzdáleny od trupu, mírně přesahují desku stolu (cca šířka dlaně)		
Hlava je držena rovně, mírně nakloněna nad papírem (25-30 cm)		
Hlava je skloněna příliš nízko		
Hlava je nakloněná na stranu		

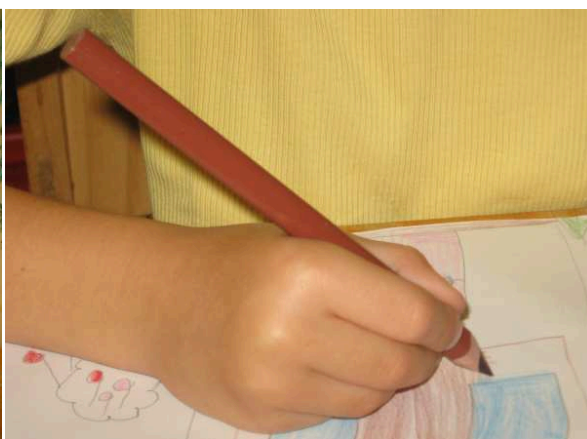
Výzkumné šetření úchopu tužky		
Tužka je držena lehce, třemi mírně ohnutými prsty (palec, ukazováček, prostředníček), asi 3 cm od hrotu		
Tužka je držena třemi prsty, držení je křečovité, ukazováček je prohnutý		
Tužka je držena čtyřmi prsty		
Posunutí palce a ukazováčku-palec přesahuje přes ukazováček		
Posunutí palce a ukazováčku-ukazovák je natažený, prsty nejsou uvolněné		
Tužka držena správně třemi prsty, zápěstí je nadměrně ohnuté, vykroucené		
Tužka je držena dvěma prsty, ostatní prsty tužku podpírají		
Tužka je držena všemi prsty- v dlani		
Jiný úchop tužky		

Příloha č. 4

Foto: Šetření sezení a držení těla, úchopu tužky

Správné sezení a držení těla a úchop tužky u chlapce, věk 7,2

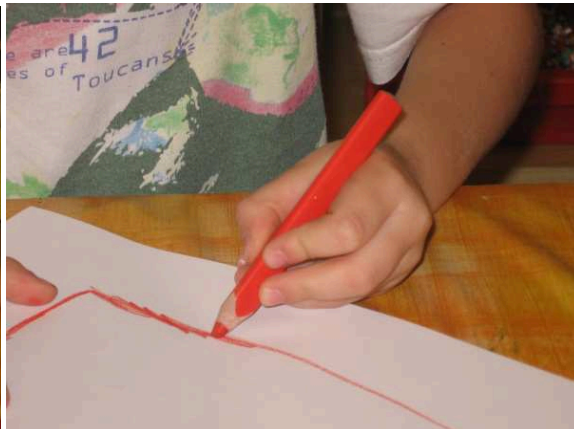
Správné sezení a držení těla a úchop tužky u dívky, věk 6,9

Správné sezení a držení těla u chlapce, věk 6,8

Příloha č. 5

Foto: Nesprávné sezení a držení těla a nesprávné úchopy

Nesprávné sezení a držení těla a úchop tužky u chlapce, věk 5,9

Nesprávné sezení a držení těla a úchop tužky u chlapce, věk 5,0

Nesprávné sezení a držení těla a úchop tužky u dívky, věk 5,1

Nesprávné sezení a držení těla a úchop tužky u dívky, věk 6,8

Nesprávné sezení a držení těla a úchop tužky u chlapce, věk 3,11

Nesprávné sezení a držení těla a nesprávné úchopy

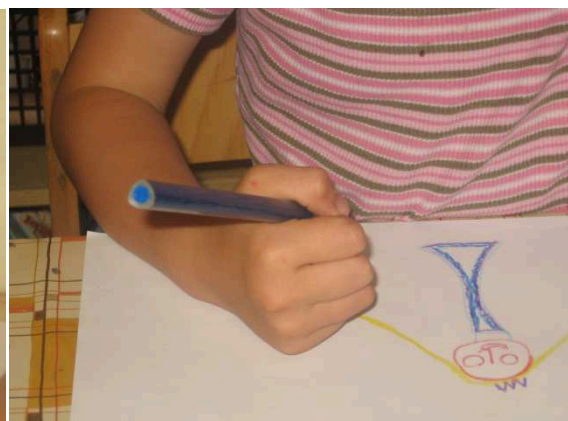
Nesprávné sezení a držení těla u dívky 5,9

Nesprávné sezení a držení těla u chlapce 6,2

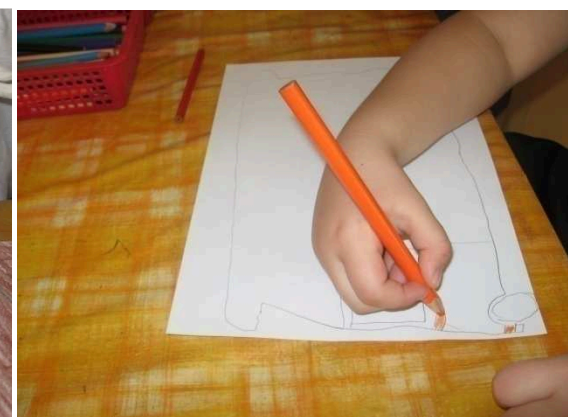
Nesprávný úchop u dívky 3,8

Nesprávný úchop u dívky 5,4

Nesprávný úchop u dívky 5

Nesprávný úchop u dívky 6,5

Nesprávný úchop u dívky 5,0

Nesprávný úchop u chlapce 3,10

Nesprávný úchop u chlapce 6,2

Příloha č. 6

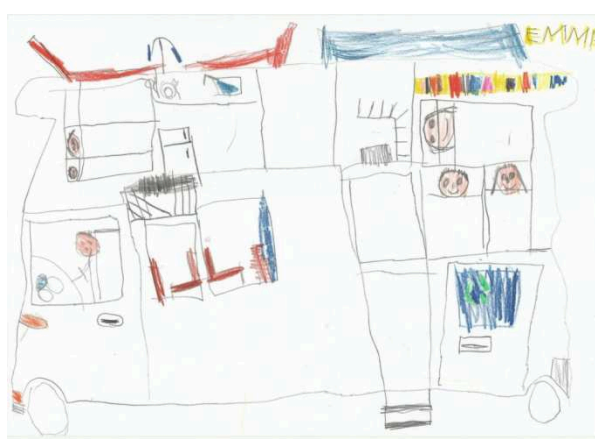
Kresebné ukázky dětí

Kresba chlapce věk 6,5

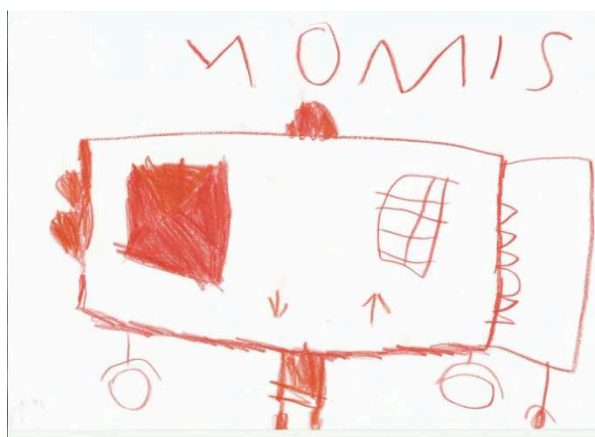
Kresba chlapce věk 7,2

Kresba dívky věk 6,5

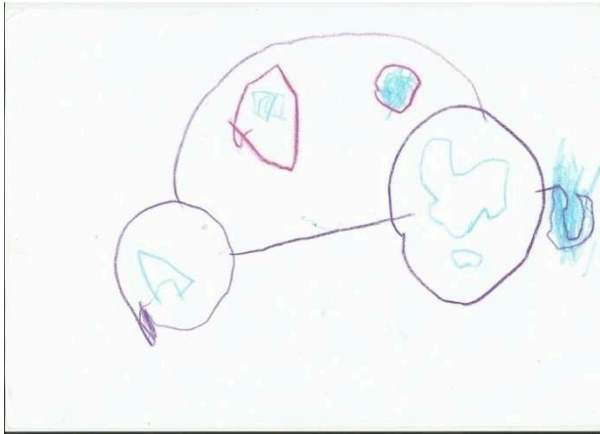
Kresba dívky věk 6,9

Kresba chlapce věk 5,9

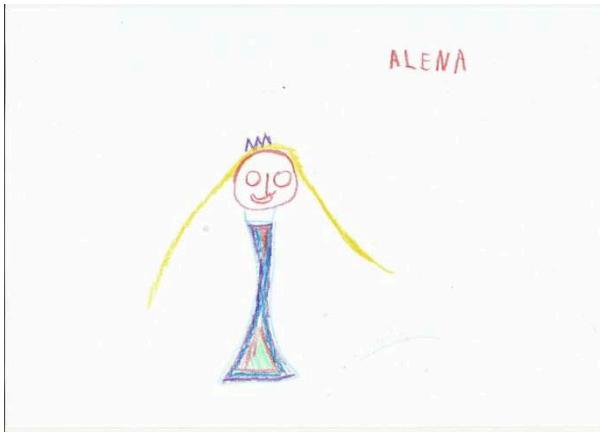
Kresba chlapce věk 6,8

Kresba chlapce věk 3,10

Kresba chlapce věk 3,11

Kresba dívky věk 5,4

Kresba dívky věk 5,4

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jana Ondroušková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	PhDr. Renata Mlčáková, PhD.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Hygiena kreslení u dětí předškolního věku
Název v angličtině:	Hygiene drawing in preschool children
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na problematiku hygieny kreslení u dětí předškolního věku. Tematická část se zabývá kresbou, grafomotorickými dovednostmi, vymezením kresebných zkoušek a vysvětlením pojmů z oblasti hygieny kreslení. Cílem praktické části bylo zjištění úrovně sezení a držení těla a úchopu tužky u předškolních dětí.
Klíčová slova:	dítě, hygiena kreslení, kresba, grafomotorika, kresebné zkoušky, sezení a držení těla, úchop tužky
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis focuses on drawing, graphomotoric skills, definition of drawing tests, and explanation of terms from the field of drawing hygiene. The objective of the practical part was to determine the quality of sitting, body posture, and pencil grasping of preschool children.
Klíčová slova v angličtině:	child, drawing hygiene, drawing, graphomotorics, drawing tests, sitting and body posture, pencil grasp
Přílohy vázané v práci:	Počet příloh: 6 Příloha č. 1: Formulář pro rodiče s žádostí o udělení souhlasu se sledováním hygieny kreslení a s pořízením fotodokumentace Příloha č. 2: Dotazník Příloha č. 3: Záznamový arch k výzkumnému šetření hygieny kreslení: sezení a držení těla, úchop tužky Příloha č. 4: Foto – šetření sezení a držení těla, úchopu tužky -správné sezení a držení těla a úchop tužky Příloha č. 5: Foto – nesprávné sezení a držení těla a nesprávné úchopy Příloha č. 6: Kresebné ukázky dětí
Rozsah práce:	48 stran
Jazyk práce:	Český jazyk